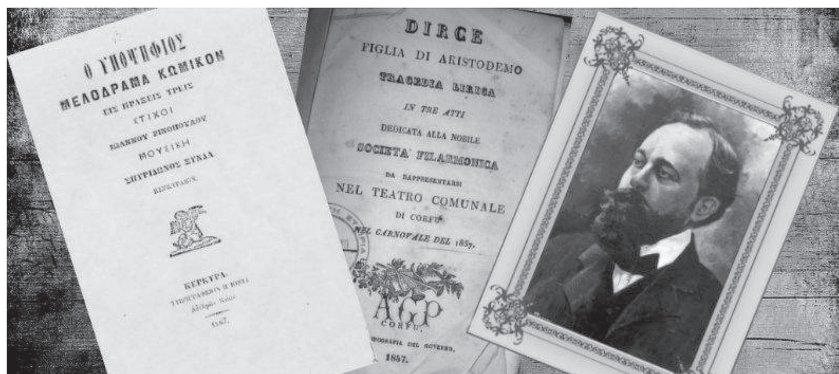

Διεθνές Συνέδριο ΟΠΕΡΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

Κέρκυρα, 17-19 Νοεμβρίου 2017

Αίθουσα Εκδηλώσεων
Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας

Συνδιοργάνωση

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΣΕΠΤ. 12 1840
ΚΕΡΚΥΡΑΣ
ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Παρασκευή, 17 Νοεμβρίου 2017

17.00-17.30: Εγγραφές Συνέδρων και Χαιρετισμοί

1η Συνεδρία: Η όπερα στο «Βασίλειον της Ελλάδος» I
(προεδρεύων: Πάνος Βλαγκόπουλος)

17.30-17.50: **Κωνσταντζα Γεωργακάκη**
«Ο θίασος της Alice Reine στο θέατρο
Φαλήρου»

17.50-18.10: **Μαρία Παχνιστή**
«Η θέση της όπερας στο εκπαιδευτικό
και καλλιτεχνικό έργο του Μουσικού και
Δραματικού Συλλόγου - Ωδείου Αθηνών
(1871-1891)»

18.10-18.30: **Αικατερίνη-Μυρτώ Φατούρου**
«Αποσπάσματα δημοφιλών οπερατικών
έργων ως μεταγραφές για ορχήστρες
πνευστών (μπάντες) του 19ου αιώνα: Το
παράδειγμα του Μουσικού και Δραματικού
Συλλόγου»

18.45: Διάλειμμα

* * *

2η Συνεδρία: Η όπερα στο «Βασίλειον της Ελλάδος» II
(προεδρεύων: Ευστάθιος Μακρής)

19.00-19.20: **Στέλλα Κουρμπανά**
«Ερμούπολη. Η χαμένη Ατλαντίδα του
μουσικού μας πολιτισμού»

19.20-19.40: **Διονύσης Μουσμούντης**
«Μια ατελέσφορη διαπραγμάτευση. Η primadonna Ezebina Ercolani το 1843, από το θέατρο San Giacomo στο θέατρο Αθηνών (ανέκδοτα έγγραφα, συμβόλαια, επιστολές)»

19.40-20.00: **Κώστας Καρδάμης**
«Δομένικος Παδοβάς: ο “ελάσσων”(;) μιας επετείου»

*
* *

Σάββατο, 18 Νοεμβρίου 2017

3η Συνεδρία: Επτάνησα Ι
(προεδρεύων: **Χάρης Ξανθουδάκης**)

10.00-10.20: **Κώστας Καρασαββίδης**
«Filippo Termanini: Μια πρώιμη πρόσληψη των Μυλωνάδων στην Κέρκυρα (1836)»

10.20-10.40: **Πηνελόπη Αβούρη**
«Η υποδοχή των παραστάσεων όπερας στη Ζάκυνθο του 1880: κοινωνικές και οικονομικές παράμετροι»

10.40-11.00: **Κώστας Σαμπάνης**
«Κερκυραϊκή σαιζόν όπερας 1888/9: από την αρχική τραγωδία στο Grassano της Ιταλίας (8/20.10.1888) έως το θριαμβευτικό καλλιτεχνικό φινάλε με την Flora Mirabilis του Σπύρου Σαμάρα»

11.00-11.20: **Σταματία Γεροθανάση**
«Η Flora Mirabilis του Σπύρου Σαμάρα:
απόπειρα γνωσιακής ανάλυσης
αποσπασμάτων του λιμπρέτου»

11.30: Διάλειμμα

* * *

4η Συνεδρία: Επτάνησα II
(προεδρεύων: **Κώστας Σαμπάνης**)

12.00-12.20: **Κατερίνα Μπρέγιαννη**
«Για μια égo-histoire του ελληνικού
μελοδράματος, από τα μέσα του 19ου
αιώνα και μετά: δημιουργία και κοινωνική
αυτοσήμανση στα απομνημονεύματα του
Παύλου Καρρέρ»

12.20-12.40: **Δημήτριος Κιουσόπουλος**
«Η ιταλική περίοδος του Παύλου Καρρέρ»

12.40-13.00: **Σπύρος Δεληγιαννόπουλος**
«Οι όπερες του Βέρντι όπως
αντικατοπτρίζονται στην πιανιστική
εργογραφία του Παύλου Καρρέρ»

13.00-13.20: **Γιάννης Πετσάλης**
«Κριτικές εποχής για την όπερα Ο
υποψήφιος του Σπ. Ξύνδα»

13.20-13.40: **Andrea Sessa**
«The musical life in 19th-century Greece in
the pages of the Gazzetta Musicale di Milano
(1842-1902)»

5η Συνεδρία: Παροικίες Ι
(προεδρεύων: Αλέξανδρος Χαρκιολάκης)

- 17.00-17.20: **Κωνσταντίνα Καρακώστα**
«Νικόλαος Δούμπας. Σκιαγραφώντας
έναν φιλόμουσο Μαικήνα»
- 17.20-17.40: **Αύρα Ξεπαπαδάκου**
«“Εκεί, στη Σαμαρκάνδη”: Ευρωπαϊκοί
περιπλανώμενοι λυρικοί θίασοι στην
κοντινή και μακρινή Ανατολή»
- 17.40-18.00: **Γεωργία Κονδύλη**
«Η όπερα στη Σμύρνη τον 19ο αιώνα μέσα
από τον ελληνικό-σμυρναίικο τύπο της
εποχής»
- 18.15: Διάλειμμα

* * *

6η Συνεδρία: Παροικίες ΙΙ
(προεδρεύουσα: Αύρα Ξεπαπαδάκου)

- 18.30-18.50: **Δημοσθένης Φιστουρής**
«The Sultans' marches by Italian composers
rewarded the latter with the title of “Pasha”
and paved the way for the spreading of the
Italian opera in Constantinople since the 19th
century»
- 18.50-19.00: **Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου**
/ Κατερίνα Διακουμοπούλου
«Η πρόσληψη της όπερας στην καθ' ημάς
Ανατολή τον 19ο αιώνα: Οι μεταφράσεις
όπερας από τον Παναγιώτη Ματαράγκα»

19.00-19.20: **Kateryna Ielysieieva,**
«The beginning of opera in Odessa»

19.20-19.40: **Στανιμήρα Ντερμεντζιέβα,**
«Η συμβολή της Ελληνικής Διασποράς στη
διαμόρφωση της Ρωσικής όπερας του 19ου
και τις αρχές του 20ού αιώνα»

*
* *

Κυριακή, 19 Νοεμβρίου 2017

7η Συνεδρία: Ζητήματα υποδοχής I
(προεδρεύων: Δημοσθ. Φιστουρής)

10.00-10.20: **Ελένη Γεωργίου**
«Αντικατοπτρισμοί του φιλελληνικού
πνεύματος στο ιταλικό μουσικό
θέατρο του 19ου αιώνα και το ιδιαίτερο
παράδειγμα του Rossini»

10.20-10.40: **Χρήστος Γαλίτης**
«Από το Il Teatro alla moda του Benedetto
Marcello έως τον Τοξότη του Θεόδωρου
Ορφανίδη»

10.40-11.00: **Ελένη Δουνδουλάκη**
«Η Ωραία Ελένη στον “παραμορφωτικό
καθρέφτη” του Ζακ Όφφενμπαχ»

11.00-11.20: **Małgorzata Lisecka**
«The Feminine Art? On Reinterpretation
of Opéra Comique Genre in Camille Saint-
Saëns's Phryné (1893)»

11.20-11.40: **Ηρώ Κατσιώτη**
«Ψυχάρης και Βάγκνερ»

12.00: Διάλειμμα

* * *

8η Συνεδρία: Ζητήματα υποδοχής II
(προεδρεύουσα: **Αναστασία Σιώψη**)

12.20-12.40: **Ναυσικά Τσιμά,**
«Από το νεοελληνικό λεξιλόγιο για
την έντεχνη φωνητική μουσική: ο όρος
“άσμα”»

12.40-13.00: **Χάρης Ξανθουδάκης**
«“Σουπράναι, οξύφωνοι, βροντόφωνοι”:
Η ονοματολογία των οπερατικών φωνών
στην Ελλάδα του 19ου αιώνα»

13.00-13.20: **Αλέξανδρος Χαρκιολάκης**
«Emilios Riadis' Galateia: an unfinished
work»

13.20-13.40: **Γιάννης Κυριακούλης,**
«Η ζωή και το έργο του Γεώργιου
Σκλάβου»

13.40-14.00: **Ελένη Κοκκινομηλιώτη,**
«Η πορεία του Σπύρου Σαμάρα στις
ευρωπαϊκές μουσικές σκηνές ως
εκπαιδευτικό σενάριο αφήγησης
κοινωνικο-πολιτικών, ιστορικών και
πολιτιστικών γεγονότων»

14.00: Συζήτηση και Λήξη Συνεδρίου

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Πηνελόπη Αβούρη,

Η υποδοχή των παραστάσεων όπερας στην Ζάκυνθο του 1880: κοινωνικές και οικονομικές παράμετροι

Ο χειμώνας του 1879-1880 υπήρξε ιδιαίτερα σκληρός για τους κατοίκους της Ζακύνθου «μπενεστάντηδες» και «λιμόπαπα». Η παραγωγή της σταφίδας, μετά από σφοδρή χαλαζόπτωση που σημειώθηκε στις αρχές του 1879, ήταν ελαττωμένη στο ¼ των προηγούμενων χρόνων. Το ενεχυροδανειστήριο παρουσίαζε σημαντικό χρηματικό έλλειμμα και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού υπέφερε σε βαθμό που ο Δήμαρχος Λουκάς Καρρέρ προσέφερε τον μισθό του στους απόρους. Παρά τη δυσχερή οικονομική κατάσταση, στις αρχές Σεπτεμβρίου ο θεατρικός εργολάβος Διονύσιος Μονδίνος με την σύμφωνη γνώμη των Δημοτικών Αρχών συγκρότησε στη Νάπολη πολυπρόσωπο μελοδραματικό θίασο για να δώσει παραστάσεις την χειμερινή θεατρική σαιζόν. Οι διανοούμενοι και οι εφημερίδες της εποχής ασχολήθηκαν εκτενώς με την Θεατρική Επιτροπή και τις παρεμβάσεις του Νομάρχη στο έργο της, με το «ουχί εντελώς επισκευασμένον και μετρίως φωταγωγημένον» νεόδημο θέατρο Φώσκολος, με τις παραστάσεις των οπερατικών έργων, τις περιλήψεις των λιμπρέτων και την καταλληλότητα της θεματικής τους, τα σκηνικά, τα κοστουμια, τις φωνητικές επιδόσεις και την σκηνική παρουσία των καλλιτεχνών, τις ευεργετικές τους παραστάσεις καθώς και την ευεργετική παράσταση που έδωσαν υπέρ των απόρων και, τέλος, τις κόσμιες και μη αντιδράσεις του φιλοθεάμονος κοινού εντός και εκτός του θεάτρου. Από την μελέτη των σχετικών δημοσιευμάτων προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα όχι μόνο για την υποδοχή της όπερας στο μικρό νησί του Ιονίου αλλά και για τις πολιτικές και κοινωνικές θέσεις, αντιθέσεις και αντιπαραθέσεις των αρθρογράφων με αιτία την δυσχερή οικονομική κατάσταση των Ζακυνθινών και αφορμή τα θεατρικά δρώμενα.

Χρήστος Γαλίτης,

Από το Il teatro alla moda του Benedetto Marcello έως τον Τοξότη του Θεόδωρου Ορφανίδη

Η όπερα αναπτύχθηκε και ευδοκίμησε σε μία περίοδο η οποία

χαρακτηρίζεται από ένα πλήθος προβληματισμών, όχι ιδιαίτερα ευνοϊκών, αναφορικά με τη μουσική τέχνη. Η εγχώρια τάση για ευθυγράμμιση με το είδος από τη δύση, έγινε βιαίως. Η εισβολή των ξένων θιάσων προκάλεσαν αντιπαραθέσεις, οι οποίες άγγιξαν το απόγειο της παραγωγικότητάς τους τον 18^ο και 19^ο αιώνα, μέσα από τη μορφή κριτικών δοκιμίων. Τα κείμενα αυτά, δεν έχουν γραφτεί από μουσικούς, αλλά περισσότερο από φιλόσοφους, λογοτέχνες-κριτικούς, ποιητές, κ.λπ. Η σατιρική τους διάθεση, σκοπό είχε να χαρακτηρίσει με παραδειγματικό τρόπο την πρόσληψη των καλλιτεχνικά εμπλεκόμενων και του εύαλτου συναισθηματικά κοινού της εποχής. Η ευρωπαϊκή θεατρική μουσική είχε χαρακτηριστεί από την εγχώρια διανόηση ως τέρψη χωρίς την απαραίτητη αντισταθμιστική ηθική ωφέλεια. Στο κείμενο *Il teatro alla moda* του Benedetto Marcello, θα διαπιστώσουμε την επικέντρωση του συγγραφέα στις πρακτικές έκπτωσης και αλλοίωσης της φόρμας των έργων του μουσικού θεάτρου προς όφελος της εξυπηρέτησης των φωνητικών δεξιοτήτων και εκκεντρικοτήτων των τραγουδιστών. Οδηγίες υπό τη μορφή πατρικών συμβουλών για τη σωστή λειτουργία του μοντέρνου ή σύγχρονου θεάτρου από τους ίδιους τους εμπλεκόμενους σε ένα μεταμελοδραματικό πλαίσιο. «Το μελόδραμα αποκαθίσταται οπωσούν άξιον της προσοχής του κοινού, ούχι δι' άλλο, ειμή διότι περαιώνεται διά της μουσικής, ήτις, επειδή εις ταύτην την περίστασιν είναι απλή ηδονή, μηδαμώς μετά του ωφελίμου αναμειγμένη, είναι βεβαίως και βλαβερά», έγραφε ο ηθοποιός και ποιητής Θεόδωρος Ορφανίδης στο περιοδικό του *Τοξότης* «Η θεατρική έρις», φλ. Α', Μάρτιος 1840, σ. 26.

Σταματία Γεροθανάση,

Η Φλόρα Μιράμπιλις του Σπύρου Σαμάρα: απόπειρα γνωστικής ανάλυσης αποσπασμάτων του Λιμπρέτου

Η Φλόρα Μιράμπιλις ή Η Θανμαστή Ανθώ, μουσικός μύθος σε τρεις Πράξεις (*Leggenda in tre atti*), σε Λιμπρέτο Φερντινάντο Φοντάνα (*Ferdinando Fontana*) και πρώτη παγκόσμια παράσταση στις 16 Μαΐου 1886 στο θέατρο Carcano του Μιλάνου, σηματοδότησε την αρχή της διεθνούς καλλιτεχνικής δραστηριότητας του Σαμάρα και ανήκει στα αντιπροσωπευτικά δείγματα μίας περιόδου αλλαγής της ιταλικής όπερας, δηλαδή στη μεταβατική εποχή της πρώιμης εμφάνισης του

ρεύματος του βερισμού. Από την άποψη της δραματοουργίας αποτελεί μία όπερα παραμυθίου (Märchen Oper). Ως προς τη σχέση λιμπρετίστα και συνθέτη δυστυχώς δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ενδεχόμενη στενή συνεργασία Φοντάνα και Σαμάρα. Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση θα γίνει γνωσιακή ανάλυση αποσπασμάτων του λιμπρέτου και ενδεικτικά θα συζητηθούν τα μέσα της μουσικής δραματοποίησης τους από τον συνθέτη Σαμάρα. Η γνωσιακή ανάλυση υπερτερεί της παραδοσιακής, τυπικής ανάλυσης του λόγου. Αφορά στη συζήτηση των τυπικότερων γνωσιακών μηχανισμών που εμφανίζονται στο κείμενο και στην οργάνωση σε σημασιολογικά/γνωσιακά πεδία. Σκοπός είναι ναδειχθούν οι τρόποι με τους οποίους η γλώσσα του λιμπρετίστα επιτρέπει τη βαθιά κατανόηση των βασικών χαρακτήρων. Η οργάνωση και δομή του κειμένου από τον λιμπρετίστα δεν είναι τυχαία, αντίθετα αποκαλύπτει τον τρόπο με τον οποίο συνειδητά επιλέγει τα γλωσσικά δεδομένα. Στόχος της παρουσίασης είναι μέσω της γνωσιακής ανάλυσης να αναδειχθούν οι επιρροές που δέχτηκε ο Φοντάνα από το κίνημα της Scapigliatura και όχι μόνο, αλλά και πώς εκφράζονται αυτές οι επιρροές δραματοουργικά και γλωσσικά στο λιμπρέτο της Φλόρα Μιράμπιλις. Στη συνέχεια θα σχολιαστούν τα μέσα μουσικής δραματοποίησης του λιμπρέτου από τον Σαμάρα όπως, μεταξύ άλλων, η συστηματική χρήση υπενθυμητικών μοτίβων και αυξημένων συγχορδιών, η αντανάκλαση της δραματικής και ποιητικής πρόθεσης στη μουσική δομή καθώς και η εμφάνιση στοιχείων του βερισμού.

Κωνσταντζα Γεωργακάκη,

Ο θίασος της Alice Reine στο θέατρο Φαλήρου

Το καλοκαίρι του 1884 η γαλλική οπερέτα επιστρέφει δυναμικά στο θέατρο Φαλήρου. Μετά από το πετυχημένο, εισπρακτικά και καλλιτεχνικά, διάλειμμα το προηγούμενο καλοκαίρι με την παρουσία ενός αρμενικού λυρικού θιάσου, ο γαλλικός μελοδραματικός θίασος της Alice Reine ανανεώνει το ενδιαφέρον των Αθηναίων αστών για τις εξελίξεις του λυρικού θεάτρου στην Πόλη του Φωτός. Ο θίασος της Reine, της «Βασιλικής», όπως την αποκαλούν ειρωνικά «μεταφράζοντας» το επίθετό της τα έντυπα, ακολουθώντας την πρακτική των ομοτέχνων συμπατριωτών του, περιλαμβάνει στο ρεπερτόριο του, μετα-

ξύ άλλων, γνώριμες κωμικές όπερες και οπερέτες των Charles Lecocq (*Le Cœur et la main, Le petit Duc, La princesse de Canaries*) και Jacques Offenbach (*La Fille du tambour-major, La Grande-duchesse de Gérolstein*), καθώς και μία όπερα του Charles Gounod (*Philémon et Baucis*). Παράλληλα προτείνει και μελοδράματα, τα οποία είχαν ανεβεί πρόσφατα στην παρισινή σκηνή. Μέσα από τον Τύπο και σχετικά λογοτεχνικά κείμενα θ' αναζητηθεί η σύνθεση του θιάσου, η διαφοροποίησή του από την αισθητική και τις μουσικές προτάσεις των Αρμενίων καλλιτεχνών, η υποδοχή του από το αθηναϊκό κοινό, καθώς και η πρόσληψη του ρεπερτορίου του από τους θεατές της εποχής.

Ελένη Γεωργίου,

Αντικατοπτρισμοί του φιλελληνικού πνεύματος στο ιταλικό μουσικό θέατρο του 19^{ου} αιώνα και το ιδιαίτερο παράδειγμα του Rossini

Η ανακοίνωση διερευνά τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται στο ιταλικό μουσικό θέατρο του 19^{ου} αιώνα το ρεύμα του φιλελληνισμού, που σχετίζεται με την αφύπνιση του ελληνικού έθνους και τα γεγονότα της ελληνικής επανάστασης. Ένα ρεύμα που όπως είναι φυσικό ευαισθητοποίησε ιδιαίτερα τους Ιταλούς καλλιτέχνες και λόγω της στενής παρακολούθησης και επιρροής ως προς τα γεγονότα της ελληνικής επανάστασης (π.χ. συμβολή των καρμπονάρων και άλλων μυστικών οργανώσεων) και λόγω του συγχρονικού αγώνα των ιταλών πατριωτών για μια Ιταλία ενωμένη, ανεξάρτητη και δημοκρατική. Συγχρόνως θα αναφερθούμε συνοπτικά στην επιρροή που άσκησε το αρχαίο ελληνικό θέατρο στην όπερα και στην εξέλιξή της και στην κοινή πορεία της εξέλιξης του πολιτισμού μεταξύ των δύο χωρών, που συνέβαλε στη διατήρηση του αναγεννησιακού πνεύματος και στην εδραίωση του νεοκλασικισμού με παράλληλη αναφορά σε πολλά αρχαιόθεμα ιταλικά μουσικά έργα που σχετίζονται με την Ελλάδα, έργα που εντάσσονται γενικότερα στο μουσικό θέατρο, αλλά και σε αντίστοιχα έργα εμπνευσμένα από την ελληνική επανάσταση. Θα αναλύσουμε την περίπτωση του Rossini ο οποίος θεματικά εμπλέκεται και με τον ιταλικό αγώνα και πριν ασχοληθεί με τον ελληνικό, έχει ήδη αποτυπώσει στα έργα του τις επιρροές του από την Ελλάδα και την κλασική αρχαιότητα με καντάτες όπως: *Il pianto d'Armonia sulla morte di Orfeo* (1808), *La*

morte di Didone (1818), *Le nozze di Teti e di Peleo* (1816), *Il pianto delle Muse in morte di Lord Byron* (1824), την όπερα *Ermione* (1819) με ιδιαίτερη μνεία στην όπερα *Le siège de Corinthe*, ένα φιλελληνικό έργο που δημιουργήθηκε μετά τη δραματική πτώση του Μεσολογγίου και διήγειρε τα φιλελληνικά αισθήματα σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Σπυρίδων Α. Δεληγιαννόπουλος,

Οι όπερες του Βέρντι όπως αντικατοπτρίζονται στην πιανιστική εργογραφία του Παύλου Καρρέρ

Η παρουσίαση ερευνά ιστορικά και αναλύει τα εξόχως ενδιαφέροντα πιανιστικά έργα του Παύλου Καρρέρ που εμπνέονται από τις όπερες του Βέρντι ήτοι: Τις μαζούρκες, τις πόλκες, τα πιανιστικά *divertimenti*, τις καντριλιες, τα στρατιωτικά εμβλήματα και τα γκαλόπ πάνω σε θέματα των μελοδραμάτων *Rigoletto*, *Il Corsaro*, *Il Trovatore*, *La traviata*, καθώς και την παράφραση κονσερτσάντε *Pantheon Cronologico Musicale: Grand festa da ballo Verdiana* για τέσσερα χέρια. Πρόκειται για έργα που δεν έχουν δει το φως της δημοσιότητας, ούτε έχουν παιχθεί επί Ελλαδικού χώρου. Γράφτηκαν στο πλαίσιο των οικονομικών συνθηκών και κοινωνικών αναγκών του Παύλου Καρρέρ κατά τη διαμονή του στο Μιλάνο, όπου συνέθετε μουσική για σαλόνια Ιταλών ευγενών. Είναι ευχής έργο η παρούσα εισήγηση να αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω προσέγγιση, κυρίως από πιανίστες, μουσικολόγους, αλλά και από συνθέτες και καθηγητές θεωρητικών, ούτως ώστε να αποκρυσταλλωθεί σε βάθος χρόνου μια υπεύθυνη και έγκυρη ερμηνευτική στάση απέναντι στα συγκεκριμένα ανεξερευνήτα μουσικά αυτά κείμενα.

Ελένη Δουνδουλάκη,

Η Ωραία Ελένη στον «παραμορφωτικό καθρέφτη» του Ζακ Όφφενμπαχ

Η άνθηση των αρχαιόθεμων έργων στο ρεπερτόριο της όπερας, η οποία παρατηρείται κατά τον 18^ο αιώνα, περιορίζεται στον 19^ο. Στις λίγες μελοδραματικές συνθέσεις τέτοιας θεματολογίας, όμως, εμφανίζεται μια νέα και αναπάντεχη οπτική του αρχαιοελληνικού κόσμου, αυτή του Ζακ Όφφενμπαχ. Ο συνθέτης, που εκτοξεύει τη δημοφιλία της οπερέτας, δημιουργεί σε κάποια έργα του έναν «παραμορφωτικό καθρέφτη» τον

οποίο ορθώνει στην αρχαία ελληνική μυθολογία. Απώτερος στόχος του είναι να σατιρίσει και να στηλιτεύσει τα ήθη και τις συνήθειες της αριστοκρατίας και της αστικής τάξης της εποχής του. Ενώ το ελληνικό κοινό έρχεται σε επαφή με τα έργα αυτά πολύ νωρίς, από τις παραστάσεις γαλλικών μελοδραματικών θιάσων που εμφανίζονταν στην Αθήνα τον 19^ο αιώνα προκαλώντας ποικίλες αντιδράσεις, το ελληνικό λυρικό θέατρο καθυστερεί πολύ να καταπιαστεί με αυτά. Η τριήρακτη οπέρα bouffe *Η Ωραία Ελένη* (*La belle Hélène*, 1864), το έργο στο οποίο εστιάζει η παρούσα ανακοίνωση, ανεβαίνει από την Εθνική Λυρική Σκηνή μόλις την καλλιτεχνική περίοδο 1960-1961, επί Διεύθυνσης Κωστή Μπαστιά. Ήταν το πλαίσιο των πολιτιστικών αναζητήσεων της Ελλάδας του α' μισού του 20^{ου} αιώνα (που είχε τις ρίζες του στον 19^ο), μέσα στο οποίο το έργο του Όφφενμπαχ προκαλούσε αμηχανία; Ήταν η προτίμηση του οργανισμού σε ασφαλέστερες επιλογές ρεπερτορίου; Ήταν η αμφισβήτηση του αρχαιοελληνικού κόσμου που προκάλεσε αυτή την αργοπορία; Η παρούσα ανακοίνωση, μέσω της παρουσίασης της παράστασης αυτής και της υποδοχής της, στοχεύει να φωτίσει τόσο τους λόγους της καθυστέρησης όσο και τον τρόπο με τον οποίο καλλιτέχνες, κριτικοί και κοινό αντιμετώπιζαν ανατρεπτικές αναγνώσεις του αρχαιοελληνικού κόσμου.

Kateryna Ielysieieva,
Beginning of opera in Odessa

Odessa, which was founded on the coast of Black Sea in 1794, is the synthesis and result of merging of different national cultures. In 1796, there were 2549 inhabitants of both sexes and 224 from them were Greeks (10%). In 1804 the first opera performances were held there: they were staged by amateur-soldiers. Soon there was an Italian opera company in Odessa. Getting the post of governor-general of the Novorossiysk Territory, Duc de Richelieu turned to the government with a request to allocate funds for the construction of the City Theatre. And in 1810, when the theater was opened, Odessa was the third theater city in the Russian Empire after Moscow and St. Petersburg. The first troupe that played there was the troupe of Prince Shakhovskiy. In September 1811 Shakhovskiy left Odessa, and then the leaders of the Italian troupe Montavani, Shikitans, Zamboni and petitioned to

lease the City Theatre. Duke de Richelieu accepted the offer of the Italians. Events of the Patriotic War of 1812 and the plague in Odessa stopped activity of the theater. When in the year it was re-opened, Italian music and language sounded on the stage, there were Italian artists. Paying tribute to the tradition of the 18th century, many of the musicians in the Italian orchestra, were composers: Belloni, Sacchetti, Gilardoni. Some of their works (for example, hand-written copies of the "Divertimento" F. Gilardoni) until today kept in Manuscript department of the Odessa Scientific Library.

Κωνσταντίνα Καρακώστα,

Νικόλαος Δούμπας: Σκιαγραφώντας έναν φιλόμουσο Μαικήνα

Η παρούσα εισήγηση έχει σκοπό να προσεγγίσει και να ερμηνεύσει τη σπουδαία προσφορά του Νικόλαου Δούμπα στα μουσικά πράγματα της Βιέννης, έτσι όπως αυτή αναδεικνύεται ιστορικά μέσα στο πνεύμα της συνολικότερης δυναμικής παρουσίας του ελληνισμού της διασποράς στην Αψβουργική Μοναρχία του 19^{ου} αιώνα. Γεννημένος το 1830 στη Βιέννη, με καταγωγή από τη Μακεδονία, ο Δούμπας διακρίθηκε για τη σημαίνουσα πολιτική κυρίως, όμως, για τη φιλόμουση δραστηριότητά του. Στενός φίλος των Γιόχαν Στράους και Γιόχανες Μπραμς, ανέδειξε, επίσης, και διέσωσε το έργο του Φραντς Σούμπερτ, ως κάτοχος της σπουδαιότερης συλλογής αυτόγραφων του μουσικοσυνθέτη την οποία στη συνέχεια δώρισε στη Βιβλιοθήκη της Βιέννης. Λόγω της βαθύτατης εκτίμησης που του έτρεφε ο Στράους του έγραψε τη *Hellenen Polka* και του αφιέρωσε το βαλς *Neu Wien*. Η ιδιαίτερη σχέση του Δούμπα με τον Μπραμς προκύπτει εύγλωττα μέσα από τη σωζόμενη επιστολογραφία τους. Μετά τον θάνατο του Μπραμς ο Δούμπας ξεκίνησε την ανέγερση τιμητικού ανδριάντα, επιλέγοντας τον τόπο και συμβάλλοντας οικονομικά. Τέλος, ο Ρίχαρντ Βάγκνερ διέμενε και συνθέτετε στην εξοχική κατοικία του Δούμπα. Πρόεδρος του Συλλόγου Ανδρικής Χορωδίας Βιέννης, αντιπρόεδρος και διευθυντής της Εταιρείας Φίλων της Μουσικής ο Δούμπας υπήρξε από τους πρωτεργάτες της ίδρυσης του Μεγάλου Μουσικής Βιέννης, έδρα σήμερα της Φιλαρμονικής της Βιέννης, που βρίσκεται επί της οδού Ν. Δούμπα. Ο ίδιος μάλιστα ανήγγειλε επίσημα στον αυτοκράτορα την ολοκλή-

ρωση του κτιρίου και του παρέδωσε προς υπογραφή το σχετικό έγγραφο. Μετά τον θάνατό του στήθηκε ο ανδριάντας του στο τιμητικό τμήμα του κοιμητηρίου δίπλα στους ανδριάντες των Μπετόβεν, Μότσαρτ, Στράους και Μπραμς. Η προσφορά του και η ιστορική ερμηνεία αυτής, όπως αναδεικνύεται στην κοινωνική και πολιτική ζωή της Καισαροβασιλικής Μοναρχίας, θα αποτελέσουν τη θεματική του παρόντος άρθρου.

Κωνσταντίνος Καρασαββίδης,

Filippo Termanini: Μια πρώιμη πρόσληψη των Μυλωνάδων στην Κέρκυρα (1836)

Ο Filippo Termanini, ιταλός χορογράφος και χορευτής, επισκέπτεται την Κέρκυρα τρεις διαδοχικές χρονιές (1834-5, 1835-6, 1836-7) ως μέλος τριών διαφορετικών ιταλικών μελοδραματικών θιάσων. Οι θιάσοι αυτοί, που παραμένουν κάθε φορά στο νησί για μεγάλο χρονικό διάστημα (από το φθινόπωρο μέχρι την περίοδο του καρναβαλιού), δίνουν τις παραστάσεις τους στο θέατρο Σαν Τζάκομο. Ως μέλος των συγκεκριμένων θιάσων, ο Termanini όχι μόνο παίρνει μέρος ως χορευτής στα μελοδράματα, αλλά ταυτόχρονα συμμετέχει σε μεμονωμένες παραστάσεις χορού ή παρουσιάζει δικής του έμπνευσης χορογραφίες. Σύμφωνα άλλωστε με τον Luigi Prividali (1836), στην Κέρκυρα «η ιταλική όπερα συνεχίζει να διατηρεί την αίγλη της, ακολουθώντας πάντοτε την παλαιά μέθοδο που τη θέλει να συνοδεύεται από παραστάσεις χορού, όπως τον καιρό της βενετοκρατίας». Σκοπός της εισήγησης είναι να παρουσιάσει τη δράση του Filippo Termanini στην Κέρκυρα κατά τα έτη 1834-1837, εστιάζοντας κυρίως στην παράσταση χορού των Μυλωνάδων κατά την περίοδο του καρναβαλιού του 1836, τουλάχιστον 34 δηλαδή χρόνια νωρίτερα από τη στιγμή που το συγκεκριμένο έργο θα εμφανιστεί στο ρεπερτόριο ελληνικών θιάσων (1870 κ.ε.). Με αφετηρία την πρώιμη αυτή πρόσληψη του έργου έστω και ως παράσταση χορού, θα παρουσιαστεί για πρώτη φορά το «αταύτιστο» μέχρι σήμερα ιταλικό πρότυπο των Μυλωνάδων, καταδεικνύοντας την παράλληλη πορεία και δημοτικότητα των δύο έργων (συνολικά επτά εκδόσεις σε Ιταλία και Ελλάδα μέσα στον 19^ο αι.). Τέλος, θα σκιαγραφηθεί η εξέλιξη του έργου από κωμωδία σε παράσταση χορού και στη συνέχεια σε opera buffa, πριν εξελιχθεί στην Ελλάδα σε κωμωδία μετ' ασμάτων και οπερέτα.

Κώστας Καρδάμης,

Δομένικος Παδοβάς: ο «ελάσσων»(;) μιας επετείου

Ο Δομένικος Παδοβάς (ή Παδοβάνης, 1817-1892) είναι γνωστός στην ελληνική μουσικολογική κοινότητα από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 ως ο συγγραφέας του άρθρου με τον τίτλο «Poche parole sopra i scritti del Cav. Nicolò C. Manzano» (Απρίλιος 1872), το οποίο θεωρείται ένα τρόπον τινά «απολογητικό» (αλλά, δίχως άλλο, γεμάτο σημαντικές εργογραφικές πληροφορίες) κείμενο για τη δημιουργική δράση του δασκάλου του, Νικόλαου Μάντζαρου. Την περίοδο προ του 1980 ο προσεκτικός αναγνώστης θα μπορούσε να βρει κάποιες ελάχιστες, ενδεχομένως και αντικρουόμενες, βιο-εργογραφικές πληροφορίες για τον Παδοβά στις σελίδες του εμβληματικού βιβλίου του Σπύρου Μοτσενίγου, *Νεοελληνική Μουσική*. Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να προσφέρει ορισμένες καινούργιες προσεγγίσεις και πληροφορίες για τη ζωή και το, κατά τεκμήριον γνωστό μόνο από τους τίτλους του, έργο του Δομένικου Παδοβά, οι οποίες ενδεχομένως να υπογραμμίζουν την αναπάντεχη πρωτότυπη συνεισφορά του στο μελόδραμα της εποχής του, όπως αυτή εκφράστηκε στο πολυεπίπεδο πολιτισμικό περιβάλλον των μέσων του 19^{ου} αιώνα.

Ηρώ Κατσιώτη,

Ψυχάρης και Βάγκνερ

Η ιδιαίτερη σχέση του Ψυχάρη (1854-1929) με τη μουσική φανερώνεται σε αρκετά κείμενά του, αλλά δεν έχει μέχρι τώρα βρει τη θέση που της αξίζει. Άγνωστος παραμένει κι ο βαθύς κι ακατάλυτος θαυμασμός του Δασκάλου για το Ριχάρδο Βάγκνερ.

Η ανακοίνωση στοχεύει ν' αναδείξει την ενδιαφέρουσα αυτή πτυχή της προσωπικότητας του Ψυχάρη με τεκμήρια απ' το 1888 ως το 1928, που προέρχονται από ποικίλα κείμενα δικά του (λογοτεχνικά, επιστημονικά, αυτοβιογραφικά, κριτικά), από σχετικά βιβλία της Βιβλιοθήκης του, από μελοποιημένους στίχους του, από μαρτυρίες συγχρόνων του κι από αποκαλυπτικά, ανέκδοτα χειρόγραφα.

Η ανάδειξη της μουσικής διάστασης στο έργο του Ψυχάρη και της δεσποζουσας θέσης που κατέχει ο Βάγκνερ στη ζωή του, εμπλουτίζει το πορτρέτο του Δασκάλου και παρέχει ένα καλό

παράδειγμα για την υποδοχή της όπερας από ένα εξέχον μέλος της ελληνικής Διασποράς.

Δημήτρης Γ. Κιουσόπουλος

Η ιταλική περίοδος του Παύλου Καρρέρ

Ο Παύλος Καρρέρ υπήρξε ουσιαστικά ο πρώτος Έλληνας συνθέτης που συνέδεσε το όνομά του με τη συστηματική προσπάθεια δημιουργίας εθνικής όπερας στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Η λιγότερη γνωστή περίοδος της ζωής του παραμένει εν πολλοίς η περίοδος μαθητείας και εκκίνησης της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας στην Ιταλία, τα έτη 1850-1857, περίοδος για την οποία υπάρχει ένα δυσαναπλήρωτο κενό στα απομνημονεύματά του. Η περίοδος αυτή, προφανώς καθοριστική για τη διαμόρφωση του συνθέτη, υπήρξε επίσης μία εξαιρετικά σημαντική περίοδος ζυμώσεων τόσο για την ιταλική χερσόνησο γενικά, όσο και για την ειδολογική και θεσμική μεταμόρφωση της ιταλικής όπερας, με κεντρικό πυρήνα τη δράση του κορυφαίου συνθέτη Τζουζέπε Βέρντι και του εκδότη Ρικόρντι. Η προτεινόμενη ανακοίνωση έχει διττό στόχο. Αφενός την ανασυγκρότηση αυτών των καθοριστικών ετών του Καρρέρ, εξακριβώνοντας, όπου είναι δυνατόν, τα γεγονότα, βιογραφικά όσο και παραστασιολογικά, και διερευνώντας ποιος μπορεί να υπήρξε ο διαφαινόμενος ρόλος των ευρύτερων αλλαγών στην Ιταλία, στις οποίες έγινε αναφορά στην προηγούμενη παράγραφο, στην διαμόρφωση του Καρρέρ ως συνθέτη και στις επαγγελματικές επιλογές του. Αφετέρου, να αποτιμήσει την εικόνα που ο ίδιος ο Καρρέρ επιχειρεί να διαμορφώσει για τον εαυτό του μέσω των αναφορών στην Ιταλία που ο ίδιος επιλέγει να προβάλλει στην αυτοβιογραφία του. Μεθοδολογικά η ανακοίνωση αποσκοπεί σε μια διεπιστημονική ερμηνεία της δράσης του Παύλου Καρρέρ, αξιοποιώντας τα πορίσματα της διεθνούς βιβλιογραφίας, αλλά στηρίζεται και σε πρωτότυπη αρχειακή έρευνα στην Ιταλία, της οποίας τα πορίσματα δεν έχουν ως τώρα ανακοινωθεί ή δημοσιευτεί αλλού.

Έλενα Κοκκινομηλιώτη,

Η πορεία του Σπύρου Σαμάρα στις ευρωπαϊκές μουσικές σκηνές ως εκπαιδευτικό σενάριο αφήγησης κοινωνικοπολιτικών, ιστορικών & πολιτιστικών γεγονότων

Ένας συνθέτης. Ένα laptop και ένας βιντεοπροβολέας. Μία ολόκληρη σχολική χρονιά και μία ομάδα εφήβων σε μια τάξη κάπου στη γενέτειρά του συνθέτη. Διάφορα εγχειρίδια και υλικό ακρόασης. Πολλή μελέτη, ιδέες και ομάδες εργασίας. Ένας Κερκυραίος συνθέτης ταξιδεύει στην Ευρώπη κι έξω από αυτή, παρουσιάζοντας τα μελοδράματά του. Οι μελωδίες του Σπύρου Σαμάρα, μπορούν να αποτελέσουν για τους μαθητές αφόρμηση αναζήτησης της εποχής του. Τα γεγονότα της ζωής και του έργου του συνθέτη, μελετώνται ως ιστορικές διαδρομές, παράλληλα με τα κοινωνικά-πολιτικά και πολιτιστικά συμβάντα της εποχής στο β' μισό του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Η παρουσίαση αυτή, όπως συνδιαμορφώθηκε από τους μαθητές, αποτελεί τμήμα μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, που εφαρμόστηκε σε σχολική τάξη ως εκπαιδευτικό σενάριο-αφήγηση ιστορικών γεγονότων μέσα από μια διαθεματική προσέγγιση με τα μαθήματα της Μουσικής, της Ιστορίας και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Γεωργία Κονδύλη,

Η όπερα στη Σμύρνη τον 19 ο αιώνα από τον ελληνικό-Σμυρναϊκό τύπο της εποχής

Από το 1839 ο Σουλτάνος Αμπντούλ Μετζίντ, ξεκίνησε μια κίνηση εξευρωπαϊσμού στην Οθωμανική αυτοκρατορία, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα και την εισαγωγή του ευρωπαϊκού θεάτρου. Κατά αυτό τον τρόπο, το ευρωπαϊκό θέατρο πρόζας και το ευρωπαϊκό μουσικό θέατρο έγιναν αγαπητά είδη διασκέδασης, όχι μόνο στην Κωνσταντινούπολη, αλλά και σε άλλες πόλεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όπως την Άγκυρα και τη Σμύρνη. Σε ό,τι αφορά την καλλιτεχνική ζωή της Κωνσταντινούπολης έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες έρευνες. Η Σμύρνη, κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και μέχρι το 1922 ήταν ένα από τα πιο σημαντικά λιμάνια στη Μεσόγειο. Δεν υπήρξε, όμως, μόνο ένα κέντρο εμπορικό, αλλά μια πόλη με διαφορετικές εθνότητες, διαφορετικούς πολιτισμούς και διαφορετικές θρησκείες. Αυτή η πολύμορφη σύνθεση είχε σημαντικές επιπτώσεις στον πολιτιστικό τομέα της πόλης με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί στη Σμύρνη μια πλούσια θεατρική δραστηριότητα, η οποία αναπτύχθηκε στην πόλη, όχι μόνο από εγχώριους θιάσους-καλλιτέχνες, ερασιτέχνες ή επαγγελματίες, αλλά και από περιοδεύοντες θιάσους, ιταλικούς, γαλ-

λικούς, ελληνικούς, αρμένικους, που ταξίδευαν και έδιναν παραστάσεις σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις και σε πόλεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η πλούσια καλλιτεχνική ζωή της Σμύρνης, καθώς και η άμεση καλλιτεχνική επιρροή που θεωρείται ότι δέχτηκε η πόλη από την Αθήνα, το Παρίσι και την Κωνσταντινούπολη, παγιώνοντας την πεποίθηση ότι οι τρεις προαναφερθείσες πόλεις υπήρξαν πολιτιστικές μητροπόλεις της, αποτέλεσαν κίνητρο για τη διεξαγωγή μιας έρευνας, η οποία έχει ως αντικείμενο τη μουσικό-θεατρική ζωή της Σμύρνης. Στην παρούσα εισήγηση θα ασχοληθούμε με τις παραστάσεις όπερας στη Σμύρνη κατά τον 19^ο αι. και θα εξετάσουμε, μέσα από τα δημοσιεύματα του ελληνικού-Σμυρναϊκού τύπου τους οπερατικούς θιάσους που επισκέπτονταν την πόλη, τους καλλιτέχνες από τους οποίους αποτελούντο, το ρεπερτόριό τους, τον τόπο που συνήθως λάμβαναν χώρα οι παραστάσεις και το είδος του κοινού που παρακολουθούσε όπερα προκειμένου να εξετάσουμε την απήχηση και τη δημοτικότητα που είχε το συγκεκριμένο είδος στο Σμυρναϊκό κοινό.

Στέλλα Κουρμπανά

Ερμούπολη. Η χαμένη Ατλαντίδα του μουσικού μας πολιτισμού

Η Ερμούπολη, καρπός της Επανάστασης του 1821 και του οράματος της ελληνικής παλιγγενεσίας, μια πόλη που δημιουργήθηκε σε μηδενική βάση, από Έλληνες πρόσφυγες που κατέφυγαν στην βραχώδη ακτή της Σύρου, κυνηγημένοι από τους Τούρκους, για να την μετατρέψουν σε λιγότερο από μισό αιώνα στο μεγαλύτερο λιμάνι της Ανατολικής Μεσογείου, αποτελεί ένα μοναδικό φαινόμενο της ελληνικής ιστορίας. Ο πολυσύνθετος πληθυσμός της νέας αυτής πόλης του Αιγαίου δημιούργησε μια κοινωνία, στηριγμένη αποκλειστικά στην αστική οικονομία, μια κοινωνία που ακριβώς χάρη στην πολυμορφία του πληθυσμού της, αλλά και στον κοινό στόχο της επιβίωσης και της εθνικής αποκατάστασης, σημείωσε ραγδαία οικονομική, αλλά και πολιτιστική εξέλιξη, και λειτούργησε για όλη την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα ως αυτόνομη μεγαλούπολη της Ελλάδας, που συχνά έκλεβε το κλέος της πρωτεύουσας. Το όραμα των Ερμουπολιτών ήταν η ανάπτυξη ενός νέου κόσμου, στα πρότυπα της νεοκλασικής Ευρώπης, η οποία, ως φορέας του

αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, δεν θα μπορούσε παρά να αποτελεί το μοναδικό σημείο αναφοράς για τους επαναστατημένους και απελευθερωμένους Έλληνες της νέας πόλης. Η αναγέννηση του ελληνισμού που ήρθε με την επανάσταση του 1821 σήμανε την ώρα που τα προϊόντα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού θα επέστρεφαν στον τόπο τους. Η όπερα, το κατεξοχήν πολιτιστικό προϊόν της Ευρώπης, αλλά και το είδος που δημιουργήθηκε από την προσπάθεια αναβίωσης της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας, αποτελούσε ιδανικό παράδειγμα του πολιτιστικού αυτού αντιδανείου. Στην παρούσα ανακοίνωση θα γίνει μια προσπάθεια παρουσίασης της οπερατικής ζωής της Ερμούπολης τον 19ο αιώνα, μέσα και έξω από τις πόρτες του θεάτρου.

Διονύσιος-Ιωάννης Κυριακούλης, *Η ζωή και το έργο του Γεώργιου Σκλάβου*

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται σε πλαίσιο διδακτορικής διατριβής. Πρωταρχικοί στόχοι της έρευνας και της εισηγήσης είναι η βιογραφία και εργογραφία του καλλιτέχνη, καθηγητή αλλά και μουσικολόγου, όπως χαρακτηριζόταν και από το Ωδείο Αθηνών, Γεώργιου Σκλάβου. Με μελέτη του έντυπου υλικού από τη βιβλιοθήκη του συνθέτη (αρθρογραφία, κριτικές, αλληλογραφία, κείμενα, προγράμματα συναυλιών, φωτογραφικό υλικό, παρτιτούρες κλπ.) και με την προσωπική επαφή με τους μαθητές του, επιχειρείται η συλλογή τεκμηριωμένων αναφορών για τη ζωή και το έργο του. Παράλληλα, βρίσκεται σε εξέλιξη και η ταξινόμηση της συλλογής της βιβλιοθήκης του. Ο Γεώργιος Σκλάβος γεννήθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα στη Βράιλα της Ρουμανίας από γονείς που κατάγονταν από την Κεφαλονιά. Από τα νεανικά χρόνια της ζωής του υπήρξε πολυσχιδής προσωπικότητα. Στις δραστηριότητές του συγκαταλεγόταν η διδασκαλία θεωρητικών στο Ωδείο Αθηνών, και η διαχείριση της βιβλιοθήκης του Ωδείου. Πρωθύστερα στον ίδιο χώρο, υπήρξε μαθητής του Α. Marsick στη σύνθεση και του Σ. Καίσαρη στην ενοργάνωση. Ιδιαίτερα αγαπητός στους μαθητές του, όπως υποστηρίζουν ως σήμερα και οι ίδιοι, δίδαξε από το 1913 περίπου ως σχεδόν τα τέλη της ζωής του. Παράλληλα δίδασκε και στο Ωδείο του Πειραιά. Επίσης, υπήρξε συνεργάτης της Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας, καθώς επιμελήθηκε τη σύνταξη μουσικών λημμά-

των. Συνέθεσε σκηνικά έργα, όπερες, μουσική για πιάνο και ορχήστρα. Το ύφος του παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το μουσικό του υλικό αντλείται από εξωευρωπαϊκά μουσικά συστήματα με στοιχεία μοντερνισμού. Επιπλέον, υπήρξε μουσικοκριτικός σε εφημερίδες όπως η *Ημέρα*, η *Εστία* κ.ά. Διετέλεσε διευθυντής της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, συνεργάστηκε με τον Στέλιο Περεράντσα, τον Δημήτρη Μητρόπουλο κ.ά. Ιδιαίτερα σημαντικός συνθέτης, ζει ανάμεσα στον 19^ο και 20^ο αι. με μουσικές καταβολές από την Εθνική Μουσική Σχολή αλλά και με επιρροές από την αισθητική του 20^ο αι.

Małgorzata Lisecka

The Feminine Art? On Reinterpretation of Opéra Comique Genre in Camille Saint-Saëns's Phryné (1893)

Annegret Fauser in her article mentions *Phryné* by Saint-Saëns as a specific attempt to break some stereotypes of *opéra comique*, which since the eighteenth century has traditionally been considered as light, naive, graceful and specifically feminine genre (Fauser: 2001,87). In this paper I want to show how Saint-Saëns in different ways refers to the myth of Phryne. Aforementioned myth was shaped not only in the Greek antiquity, but also in modern times (as literary, pictorial, sculptural, theatrical concept), to get through reinterpretation of this myth to show the universal conflict between masculinity and femininity. I also wanted to show how neoclassical convention, recognized by the composer on the romanticizing way, serves as a commentary on contemporary perception of morality, as well as social conditions of the relationship between man and woman in the second half of the nineteenth century.

This problem will interest me with regard to the libretto (by Lucien Augé de Lassus) as well as to its musical setting (Fauser indicates one example of 'masculinisation' of the score by Saint-Saëns; in my paper I intend to develop this concept for further issues).

Κατερίνα Μπρέγιαννη,

Για μια égohistoire του ελληνικού μελοδράματος, από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και μετά: δημιουργία και κοινωνική αυτοσήμανση στα απομνημονεύματα του Παύλου Καρρέρ

Η αφήγηση εικόνων του εαυτού στα Απομνημονεύματα του Παύλου Καρρέρ ενέχει πολλαπλές ταυτότητες, η αποτύπωση

των οποίων θα διερευνηθεί στην προτεινόμενη ανακοίνωση. Σημάνσεις του διανοητικού περιβάλλοντος του κειμένου αποτελούν τόσο η «επτανησιακή» ταυτότητα του αυτοβιογράφου –ως παράγοντας της διανοητικής του συγκρότησης– όσο, φυσικά, και η ταυτότητά του ως μελοδραματογράφου. Σε αυτό το πλαίσιο, θα εξεταστούν οι κοινωνικές διαστάσεις της δράσης του Καρρέρ ως συντελεστή της μελοδραματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα: παράλληλα, θα αναλυθεί ο τρόπος που βιώνεται από τον ίδιο η αμφίδρομη σχέση μεταξύ γεωγραφικού και κοινωνικού χώρου, δηλαδή ως στάδιο για την πραγμάτωση της αυτογνωσίας του. Καίριο ρόλο στη διαδικασία αυτή ενέχει το αντιθετικό δίπολο μεταξύ της αναγνώρισης του έργου του στα Επτάνησα –αλλά και στο εξωτερικό– και των δυσκολιών που συνάντησε όσον αφορά την καλλιτεχνική απήχηση στην Αθήνα. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει και τις τομές που επιφέρει, όσον αφορά την κοινωνική ιστορία των Επτανήσων, η Ένωση με την Ελλάδα. Πέρα από το εννοιολογικό πλαίσιο της υπό εξέταση αυτοβιογραφίας, το ίδιο κείμενο αποτελεί πηγή για την χαρτογράφηση του λυρικού «τοπίου» στη χώρα, καθώς προσφέρει πραγματολογικές πληροφορίες για την ανά την επικράτεια παρουσίαση λυρικών έργων, τόσο από ελληνικούς όσο και από ιταλικούς θιάσους, κατά τις δεκαετίες 1860 και 1870. Εμπεριέχεται, επίσης, πραγματολογικό υλικό αναφορικά με τις στερεοτυπικές τελετές στο Ελληνικό Βασίλειο, ενώ οι συνιστώσες που αφορούν το μνημονευόμενο στην αυτοβιογραφία ιστορικό πλαίσιο, θα αξιοποιηθούν στην ανακοίνωση. Τέλος, αποσκοπώντας σε μια συγκριτική οπτική όσον αφορά τη σύνθεση μελοδράματος και τη βίωσή της από το υποκείμενο, η προτεινόμενη ανακοίνωση θα συμπεριλάβει την εξέταση της αυτοβιογραφίας του Διονυσίου Λαυράγκα, ενώ θα αξιοποιηθεί η πρόσφατη βιβλιογραφική παραγωγή σχετικά με τα απομνημονεύματα του Π. Καρρέρ.

Στανιμήρα Ντερμεντζίεβα,

Η συμβολή της Ελληνικής Διασποράς στη διαμόρφωση της Ρωσικής όπερας του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Οι τρεις ελληνικής καταγωγής Ρώσοι συνθέτες Αχιλλέας Α. Αλφεράκης (1846–1919), Βασίλης Π. Καλαφάτης (1869–1942) και ο Βασίλης Α. Ζολοταριόβ (Κουγιουμτζής) (1872/3–1964), οι οποίοι ανήκουν στην κατηγορία των λησμονημένων μου-

σουργών, άφησαν το όνομα τους στην παγκόσμια ιστορία της μουσικής ως δημιουργοί οπερών. Σήμερα μπορούμε να μελετήσουμε τις όπερες τους από την ιστορική άποψη. Μόνο ορισμένα αποσπάσματα από την όπερα του Καλαφάτη *Οι τσιγγάνοι* (1898–1937) και *Η νύχτα βάπτισης (Ο βασιλιάς του δάσους)* (1899 – 1912) του Αλφεράκη έχουν παρουσιαστεί στην Αγ. Πετρούπολη της Ρωσίας (τα ιστορικά στοιχεία και η όπερα του Καλαφάτη φυλάσσονται στο Εργαστήριο Ελληνικής Μουσικής του Ιονίου Πανεπιστημίου). Πιο τυχερή μοίρα είχε ο Β. Ζολοταριόβ, ο οποίος κέρδισε το όνομα του επαναστατικού συνθέτη με την όπερα *Οι Δεκεμβριστές* (1925, πρεμιέρα στις 26/12/1925 στο θέατρο Μπολσόι της Μόσχας). Στενά συνδεδεμένος με τον 19^ο «χρυσό αιώνα» της Ρωσικής όπερας ήταν ο ελληνικής καταγωγής Ρώσος τραγουδιστής της όπερας Όσιπ (Ιωσήφ) Α. Πετρόβ (1807–1878). Τον αποκάλεσαν «ο παππούς της ρωσικής όπερας» και υπήρξε ένας από τους ιδρυτές της Ρωσικής και Ουκρανικής φωνητικής σχολής. Σπούδασε με τον συνθέτη οπερών Caterino Cavos και συνδέθηκε με την οπερατική σκηνή της Αγίας Πετρούπολης, Ρωσίας. Ήταν ο πρώτος που ενσάρκωσε το ρόλο του Ιβάν Σουσάνιν στην όπερα σταθμό για την Ρωσική τέχνη, τη *Ζωή για τον τσάρο* του Γκλίνκα. Οι διάσημοι Ρώσοι συνθέτες της εποχής εκείνης –ο Γκλίνκα, ο Νταργκομίτσκοι, ο Ρίμσκι-Κόρσακοβ, ο Μουσσόργγκσκι, ο Τσαϊκόφσκι κ.α.– τον είχαν για πρότυπο όταν συνέθεταν τις πρώτες όπερες στο ύφος της Νέας Ρωσικής Μουσικής Σχολής.

Χάρης Ξανθουδάκης,

«Σουπράναι, οξύφωνοι, βροντόφωνοι»: Η ονοματολογία των οπερατικών φωνών στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα

Η σημαντική θέση της όπερας στην κοινωνική και καλλιτεχνική ζωή και στα πνευματικά ενδιαφέροντα των Ελλήνων του 19^{ου} αιώνα έστρεψε από την αρχή τό ενδιαφέρον των καθαρολόγων, που επιχειρούσαν να επινοήσουν ελληνόριζες λέξεις για την απόδοση σύγχρονων εννοιών, προς την ονοματολογία των οπερατικών φωνών. Η ανακοίνωση θα παρουσιάσει τό ιστορικό των προσπαθειών εξελληνισμού της ονοματολογίας αυτής, καθώς και τα κριτήρια που τις καθοδήγησαν, έως την οριστική, λίγο-πολύ, κατάληξη στην ορολογία που χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα.

Αύρα Ξεπαπαδάκου,

«Εκεί, στη Σαμαρκάνδη». Ευρωπαϊκοί περιπλανώμενοι λυρικοί θίασοι στην κοντινή και μακρινή Ανατολή

Η ανακοίνωση αυτή εστιάζει στη δράση των ευρωπαϊκών λυρικών θιάσων που περιόδευσαν στην ανατολική Μεσόγειο, την καθ' ημάς Ανατολή, τις χώρες του Καυκάσου και την Κεντρική Ασία στα τέλη του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Αποσκοπεί στη διερεύνηση των διαδικασιών πολιτισμικής μεταφοράς και όσμωσης μεταξύ Δύσης και Ανατολής στο πεδίο του μουσικού θεάτρου. Οι θίασοι αυτοί όπερας και οπερέτας ήταν φορείς ενός κατ' εξοχήν δυτικής προελεύσεως πολιτιστικού προϊόντος, το οποίο διακινούσαν από τα μητροπολιτικά οπερατικά κέντρα, όπως το Μιλάνο και το Παρίσι, στην περιφέρεια, εντός και εκτός ευρωπαϊκών συνόρων. Πιο συγκεκριμένα, στην αυγή του 19^{ου} αιώνα συντελείται η σταδιακή πτώση της κραταιάς οθωμανικής αυτοκρατορίας και η αναλογικά αυξανόμενη τάση προς τον εξευρωπαϊσμό και τον εκδυτικισμό του ευρύτερου χώρου της ανατολικής Μεσογείου. Το νέο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος ειδικότερα λειτούργησε ως πολιτισμικό σταυροδρόμι ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή. Μέσα στο διφυές αυτό κοινωνικοπολιτισμικό τοπίο Ιταλικοί λυρικοί θίασοι άρχισαν από το 1840 να περιοδεύουν σε θέατρα της Ελλάδας και της καθ' ημάς Ανατολής, για να τους διαδεχθούν γαλλικοί θίασοι βωντβίλ και οπερέτας από τα τέλη της δεκαετίας του 1860 και έπειτα. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οι παράτολμοι Γάλλοι καλλιτέχνες θα αναπτυχθούν προς Ανατολάς, πέρα από τα γνωστά μας γεωγραφικά όρια, ακολουθώντας συγκεκριμένα δρομολόγια και διαγράφοντας μικρές οδύσσειες πάνω στον χάρτη. Η ανακοίνωση φιλοδοξεί να αναζητήσει, να εξετάσει και να παρουσιάσει τα ίχνη των τελευταίων, επιχειρώντας να φωτίσει μία άγνωστη και ανεξερευνήτη περιοχή της ιστορίας της μουσικής και του θεάτρου.

Μαρία Παχνιστή,

Η θέση της όπερας στο εκπαιδευτικό και καλλιτεχνικό έργο του Μουσικού και Δραματικού Συλλόγου-Ωδείου Αθηνών (1871-1891)

Ο Μουσικός και Δραματικός Σύλλογος ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1871 στην Αθήνα με σκοπό: «τὴν καλλιέργειαν τῆς μουσικῆς καὶ τὴν σύστασιν καὶ πρόοδον ἑθνικοῦ θεάτρου». Προς εὐδωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Σύλλογος προέβη στη σύσταση του

Ωδείου Αθηνών (επίσημη έναρξη λειτουργίας: Ιανουάριος 1873) προσφέροντας μαθήματα ωδικής, πλαγιάυλου, τετραχόρδου και απαγγελίας. Ωστόσο, η σύσταση εθνικού θεάτρου αποδείχθηκε δυσχερής παρά τις συνεχείς προσπάθειες του Συλλόγου αφενός «ὅπως ἰδρυθῇ ἐν Ἀθήναις θέατρον διαρκές μετὰ θιάσου διαρκoῦς καὶ πλήρους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἑλληνικὸν Δραματικὸν Θέατρον», αφετέρου για τον καταρτισμό «δραματολογίου διὰ μεταφράσεως, διασκευῆς, συντάξεως καὶ ἀθλοθεσίας ἐθνικῶν πρὸ πάντων ὑποθέσεων». Τι συνέβαινε ὁμως με το μελόδραμα; Ποια ἦταν ἡ θέση του στην εκπαιδευτική διαδικασία και καλλιτεχνική δραστηριότητα του Ωδείου; Παρότι στα ἰδρυτικά κείμενα του Συλλόγου δεν υπάρχει καμία ειδική αναφορά στο μελόδραμα και την καλλιέργειά του, ἤδη στην πρώτη επίσημη συναυλία του Ωδείου (28 Ιανουαρίου 1874) παρουσιάστηκαν ορχηστρικά και χορωδιακά αποσπάσματα καθώς και ἄριες, μεταφρασμένες στην Ελληνική, ἀπὸ ὅπερες των Petrella, Bellini, Donizetti (*L'assedio di Leida*, *La sonnambula*, *Lucia di Lammermoor*) ἀλλὰ και μεταγραφές (*Cavatina* ἐκ τοῦ Ἀττίλα ὑπὸ Βέρδη διὰ τετραχόρδον καὶ πλαγιάυλον) ἢ ἔργα ἐμπνευσμένα ἀπὸ ὅπερες (*Ἐμπνευσις ἐκ τῆς Λουκρητίας Βοργίας* διὰ τετραχόρδον). Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζονται τα στοιχεία σχετικά με τὴ θέση τῆς ὁπερας στὴ διδασκαλία και τὶς συναυλίες του Ωδείου κατὰ τὴν εικοσαετία τῆς προεδρίας του Μάρκου Πενιέρη, ὅπως προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἔρευνα στο Διοικητικό Ἀρχεῖο του Ωδείου Αθηνών.

Γιάννης Πετσάλης,

Κριτικές εποχής για τὴν ὁπερα Ο Υποψήφιος του Εὐνδα

Ἡ παρουσίαση ἀκολουθεῖ τὴν πορεία τῆς ὁπερας του Σπύρου Εὐνδα Ο Υποψήφιος κατὰ τὴν παρουσίασή του στὴν Κέρκυρα και στὴν Αθήνα μέσα ἀπὸ κριτικές τῆς εποχῆς. Παραλλήλα, γίνεταί σαφές ὅτι ἡ ὁπερα αὐτὴ εἶχε θέμα, για τὴν ἐποχὴ του, ριζοσπαστικό, καθὸτι προκαλοῦσε ευθέως τὴν τότε αστική τάξη με ἔντονο ὕφος. Ἴσως ξεγελάστηκαν οἱ Αθηναῖοι, γιατί γέλασαν πολὺ με τα φορέματα των δυστυχησμένων χωρικών, ἀλλὰ και τὴν ἐπτανησιακὴ διάλεκτο. Φαίνεται ὅτι τὴν δεῦτερη φορὰ κατὰλαβαν τα νοήματα μέσα ἀπὸ το κείμενο και ἀπέφυγαν να τὴν πλησιάσουν. Σημειώνω ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρωτιά σαν ὁπερα με Ελληνικὸ κείμενο ἴσως εἶναι και ἡ πρώτη Σοσιαλιστικὴ Ὅπερα στὴν Ελλάδα.

Κωνσταντίνος Γ. Σαμπάνης,

Κερκυραϊκή σαιζόν όπερας 1888/9: από την αρχική τραγωδία στο Grassano της Ιταλίας (8/20.10.1888) έως το θριαμβευτικό καλλιτεχνικό φινάλε με την Flora mirabilis του Σπύρου Σαμάρα

Στις αρχές Οκτωβρίου 1888 ο Κερκυραίος θεατρικός εργολάβος Αλέξανδρος Τεμπονέρας-Βόγγολης και ο συντοπίτης του μαέστρος της χορωδίας, Σπύρος Γκρεκ, είχαν ήδη σχηματίσει στο Μιλάνο τον θίασο όπερας του θεάτρου San Giacomo της Κέρκυρας για την σαιζόν όπερας 1888/9 και - μαζί με τον θίασο - ξεκίνησαν το ταξίδι της επιστροφής στο νησί μέσω Νεαπόλεως και Μπρίντζι. Όμως, σε ένα σπάνιας φύσεως νυκτερινό σιδηροδρομικό δυστύχημα που συνέβη λίγο πριν από το ξημέρωμα του Σαββάτου 8/20.10.1888 στο Grassano, ένα χωριό μεταξύ Νεαπόλεως και Τάραντος, έχασαν την ζωή τους πολλοί επιβάτες του συρμού, μεταξύ των οποίων τέσσερις από τους βασικούς μονωδούς του θιάσου και ο νεαρός Έλληνας μαέστρος Σπύρος Γκρεκ. Ο θίασος διελύθη προώρως και όλα έδειχναν ότι η σαιζόν θα ματαιωνόταν. Παρά ταύτα, την αρχική τραγωδία διαδέχθηκαν νέες προετοιμασίες, αφού ο εργολάβος, μετά την ανάρρωση από τα τραύματά του, συγκρότησε εντελώς νέο θίασο, επέστρεψε στην Κέρκυρα και άρχισε τις παραστάσεις το Σάββατο 12/24.11.1888 με τον *Ernani* του Verdi. Ακολούθως, και έως την Τελευταία Κυριακή της Αποκριάς (19.2/3.3.1899), που η κερκυραϊκή σαιζόν όπερας 1888/9 έκλεισε θριαμβευτικά, αναβιβάσθηκαν ακόμη οι όπερες *Lucia di Lammermoor* (Donizetti), *Lucrezia Borgia* (Donizetti), *I Puritani* (Bellini), *Un ballo in maschera* (Verdi), *Il barbiere di Siviglia* (Rossini) και *Flora mirabilis* του Σπύρου Σαμάρα (πρεμιέρα την Κυριακή 5/17.2.1889, Πανελλήνια πρώτη), που υπήρξε η τελευταία και πιο λαμπρή παραγωγή, με πρωταγωνίστρια την διακεκριμένη σοπράνο Concett(in)a Bevilacqua και τον ίδιο τον Σαμάρα στο πόντιουμ του θεάτρου San Giacomo.

Χρυσόθεμις Σταματοπούλου – Βασιλάκου / Κατερίνα Διακουμοπούλου,

Η πρόσληψη της όπερας στην καθ'ημάς Ανατολή τον 19^ο αιώνα: Οι μεταφράσεις όπερας από τον Παναγιώτη Ματαράγκα
Αντικείμενο της εισήγησης θα αποτελέσει η μελέτη τεσσάρων

έργων της grand opera που μετέφρασε στα ελληνικά ο Παναγιώτης Ματαράγκας και εξέδωσε στην Κωνσταντινούπολη το 1869. Πρόκειται για τα μελοδράματα: *Η Εβραία* του Fromental Halevy, σε λιμπρέτο Eugène Scribe (1835). Ο *Προφήτης* του Giacomo Meyerbeer, σε λιμπρέτο του Eugène Scribe (1849), *Χορός μετημφιεσμένων* του Giuseppe Verdi, σε λιμπρέτο Antonio Somma (1858) και *Φάουστ* του Charles Gounod, σε λιμπρέτο των Jules Barbier και Michel Carré (1859).

Από την πρώτη αυτή προσέγγιση θα αναδειχτεί μία άγνωστη πτυχή της πνευματικής δημιουργίας του κεφαλονίτικης καταγωγής λογίου Παναγιώτη Ματαράγκα (1834–1895), διπλωμάτη, που στο διάστημα 1865–1868 διετέλεσε Πρόξενος της Ελλάδας στην Τραπεζούντα, ο οποίος παραμένει μέχρι σήμερα ελάχιστα γνωστός κυρίως για το ποιητικό του έργο. Θα εξεταστεί παράλληλα η απήχηση των μεταφράσεων αυτών στο ευρύ κοινό (ας σημειωθεί ότι οι τρεις από αυτές δημοσιεύθηκαν και ως επιφυλλίδες στην εφημερίδα *Κωνσταντινούπολις* το 1869), η θέση τους στο χάρτη των ελληνικών μεταφράσεων του 19^{ου} αιώνα και ειδικότερα των μεταφράσεων έργων όπερας και μη στον ελληνόφωνο χώρο της Ανατολής, αλλά και η σκηνική ή μη πρόσληψή τους.

Andrea Sessa

The musical life in Greece in the 19th century in the pages of the Gazzetta musicale di Milano (1842-1902)

The *Gazzetta Musicale di Milano*, published by Ricordi between 1842 and 1902, is undoubtedly the most important Italy's music periodical of the 19th century. Its articles, often signed by famous collaborators, are a key reference point for reconstructing the musical activity of that historical moment, in Italy and abroad, not only in the big cities, but also in several small towns. This is especially true for the second life period of the *Gazzetta Musicale*, reborn in 1866 after a break of three years and a half. The need to respond to the changes that occurred in the work market after the unification of Italy, in fact, convinced the publisher Ricordi to transform the *Gazzetta musicale* in a sort of weekly bulletin of artistic events, with an ever greater space devoted to reviews and chronicles of the shows. From this point of view, the correspondence from Athens, Patras and Corfu are a valuable source of information about musical life in Greece, since the mid-nineteenth

century to the early twentieth. In the pages of the *Gazzetta Musicale* we can find plenty more news and comments on the first performances of work by Greek composers (great prominence, for example, has the triumphant success of Spiros Samaras' *Flora Mirabilis* at the San Giacomo Theatre in 1889) and the opera seasons in Greek theaters. Here we can often find excellent Italian companies, which present a repertoire that is updated gradually enriching the proposed public offering. In the articles of the *Gazzetta Musicale* there is also space for events not strictly related to theater, such as the discovery in 1893 of *Hymns to Apollo* at Delphi, which has aroused great interest in ancient Greek music. The research aims to provide a systematic framework of this news and be a starting point for more detailed studies.

Ναυσικά Τσιμά,

Από το νεοελληνικό λεξιλόγιο για την έντεχνη φωνητική μουσική: ο όρος «άσμα»

Ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, εκδηλώνεται όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε σε σχετικές εκδόσεις ένας μετασχηματισμός, σύμφωνα με τον οποίο η συγκεκριμένη λέξη –αντάμα με τις «ύμνος» και «ωδή»– αποδεσμεύεται σημασιολογικά από τον παραδοσιακό της χώρο που είναι η ψαλτική, αποκτά στο νεοελληνικό λεξιλόγιο ένα παράλληλο κοσμικό περιεχόμενο και καλείται έκτοτε να στελεχώσει ως όρος, το λεξιλόγιο της έννοιας «έντεχνη φωνητική μουσική» (όπως την κατανοούμε σήμερα στο πλαίσιο της τονικής μουσικής). Αρχικά θα παρουσιαστεί το κατασκευαστικό υλικό αυτού του μετασχηματισμού και οι απαρχές του, που σύμφωνα με την έρευνα οφείλουμε να τις αναγνωρίσουμε στην ποίηση: έπειτα, θα δούμε το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο που τον περιβάλλει, καθώς λόγω ακριβώς αυτής της καταβολής το «άσμα» συνδέθηκε στενά με την ορθή εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας συνεπώς, με τις μορφές επίσης που λαμβάνει αυτό το φαινόμενο κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, αλλά και τις προθέσεις όποιων κάθε φορά η εποχή αναδείκνυε ως φορείς και υπεύθυνους για τη διάδοσή της –πλαίσιο στο οποίο θα γίνει ειδική αναφορά στη δράση του άγνωστου για τη μουσικολογική έρευνα, Μιλτιάδη Βρατσάνου. Υπήρξε τέλος αυτή η ιδιοτυπία, που στο ελληνικό λεξιλόγιο θα διακρίνει σημασιολογικά στο β' μισό του 19^{ου} αιώνα τον υπό εξέταση όρο από το «τραγούδι», επιδρώντας

έτσι καταλυτικά, στην ονοματοδοσία διαφόρων μουσικών δι-
αδικασιών που σχετίζονται με την όπερα επίσης, καθώς εκεί
μετατοπίζονται ώστε να αναδυθούν εκ νέου, οι όποιες 'παρα-
ξενιές' της.

Αικατερίνη-Μυρτώ Φατούρου,

*Αποσπάσματα δημοφιλών οπερατικών έργων ως μεταγρα-
φές για ορχήστρες πνευστών (μπάντες) του 19^{ου} αιώνα: Το
παράδειγμα του Μουσικού και Δραματικού Συλλόγου*

Η όπερα στο ελληνικό βασίλειο ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στον
αστικό κόσμο. Κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα ξεκινά η ίδρυση
διαφόρων Συλλόγων που απαρτίζονται από τους επιφανέστε-
ρους των αστών. Το έντονο ενδιαφέρον τους για τη μουσική
εκπαίδευση των αγοριών που προέρχονται από χαμηλά κοι-
νωνικά στρώματα έχει ως αποτέλεσμα πολλοί Σύλλογοι να
δημιουργήσουν τη δική τους ορχήστρα πνευστών (μπάντα). Σε
αυτή την εργασία, διερευνάται η χρήση οπερατικών αποσπα-
σμάτων ως ρεπερτόριο από τις εξής ορχήστρες πνευστών του
Μουσικού και Δραματικού Συλλόγου: τη Μπάντα των Παιδών
του Ορφανοτροφείου Χατζηκώστα (1873-1876), τη Μπάντα
Τεχνιτών και Βιομηχάνων (1875-1878) και τη Μπάντα Από-
ρων Παιδών Συλλόγου «Παρνασσός» (1883-1884). Η δράση της
κάθε μπάντας ήταν σύντομη αλλά με πλούσια παρουσία στις
κοινωνικές εκδηλώσεις της Αθήνας. Τα στοιχεία παρουσιάζο-
νται εδώ αντλούνται κυρίως από το αρχείο του Ωδείου Αθη-
νών και τον τύπο της εποχής και αναδεικνύουν την απήχηση
της όπερας στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα.

Δημοσθένης Φιστουρής,

*The Sultans' marches by Italian composers rewarded the latter
with the title of "Pasha" and paved the way for the spreading of
the Italian opera in Constantinople since the 19th century*

The music westernization of the Ottoman Empire essentially be-
gan when Giuseppe Donizetti was appointed as the head maestro
of the military band of the High Court by the Sultan Mahmud II
in 1828. Donizetti and his successor Calisto Guatelli composed
great marches for the Sultans and were rewarded by the hono-
ree title of «Pasha», paving the way for the Italian opera in Con-
stantinople. Since the mid-19th century, the construction of opera

houses and the staging of Italian operas with eminent musicians and singers established an irresistible vogue in this great city. Constantinople was undoubtedly the biggest trade crossroad of the Middle-East, with multinational life rhythms by Turks, Greek origin Rums, Egyptians, Armenians, Arabs, Jews, Frenchmen, Italians, Germans, Serbs, Romanians and other tribes of the empire. In this melting pot of peoples, religions and cultures, the core of the bourgeoisie were the Greek origin Rums, namely scientists, philosophers, diplomats, high level staff of state, scholars, journalists, teachers, professors, bankers, financiers, engineers, architects, merchants and industrialists, who supported the cosmopolitan character of the city, fostering art and education. This paper aims to present documentation for the introduction and the spreading of the Italian opera in the cosmopolitan city of Constantinople by Italian musicians and singers, whereas the Greek origin Rum opera agents and managers hosting the Greek lyric theater companies, played an essential role as well, enjoying the favour of the Sultans. Unfortunately, the Balkan wars and the sequential World War I constituted the ruthless termination point of the last period of this music cosmopolitanism, which was succeeded by the nationalistic movements.

Αλέξανδρος Χαρκιολάκης,

Emilios Riadis' Galateia: an unfinished work

Riadis, a composer whom could be largely placed within the scope of the national concept, has been notorious for reworking and reshaping his works or even leaving them unfinished. His 1912-13 attempts to write an opera on a libretto by Ch. J. Jablonski were never realised in full, although a substantial amount of music has been found in his archival remains. However, a statement that appears in one of the pages draws the attention of the researcher. There, Riadis states: "Emilios Eleftheriadis, Macedonian, A. / Sept. 1912 Paris, with the hope to do something better and Greek later". Based on the above comment, I will try and discuss the concept of "Greek" as Riadis seems to address it. Furthermore, I will attempt to see fragments of the opera and why these might not "fit" in the Greek concept that he seems to be having in mind.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Η **Πηνελόπη Αβούρη** γεννήθηκε στην Αθήνα. Είναι Εκπαιδευτικός και Θεατρολόγος. Μ.Α. στο «Αρχαίο Ελληνικό Θέατρο» του ΤΘΣ του Πανεπιστημίου Πατρών. Επί πτυχίω φοιτήτρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Δραματική Τέχνη και Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του ΤΣΘ του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Υπεύθυνη Λειτουργίας του Κ.Π.Ε. Ζακύνθου. Έχει υλοποιήσει εργαστήρια δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση σε σεμινάρια εκπαιδευτικών. Έχει λάβει μέρος σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια και σεμινάρια με θέματα που αφορούν στα ερευνητικά της ενδιαφέροντα, όπως οι σύγχρονες παραστάσεις αρχαίου ελληνικού δράματος, η ιστορία του θεάτρου στα Επτάνησα, η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και εργασίες της έχουν εκδοθεί στα πρακτικά τους.

Ο **Χρήστος Γαλίτης** γεννήθηκε στην Αθήνα. Είναι Διπλωματούχος Πιάνου, Ανώτερων Θεωρητικών Μουσικής και Διπλωματούχος Σύνθεσης. Πτυχιούχος και κάτοχος Μεταπτυχιακού τίτλου του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ βρίσκεται εν όψει της Διδακτορικής του Διατριβής στο ίδιο τμήμα. Έχει ασχοληθεί με τη σύνθεση και τη διδασκαλία μουσικής για παραστάσεις αρχαίου δράματος και σύγχρονου θεάτρου. Εργάζεται ως καθηγητής Πιάνου, Μουσικής και Θεατρικού Τραγουδιού σε Δραματικές Σχολές και ως καθηγητής Θεατρικής Αγωγής στο Κολλέγιο Ψυχικού και στο Jeanne d'Arc του Πειραιά. Είναι μέλος της οργανωτικής επιτροπής του European Network of Research and Documentation of Performances of Ancient Greek Drama (Arc-Net).

Η **Σταματία Γεροθανάση** είναι πτυχιούχος και κάτοχος διδακτορικού του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Επίσης, κάτοχος Diploma και Master of Voice Performance (Folkwang Universität der Künste). Πτυχίο Πιάνου, Ανώτερων Θεωρητικών, Δίπλωμα Μονωδίας. Από την καλλιτεχνική περίοδο 2012-2013 μέλος του καλλιτεχνικού δυναμικού του Mecklenburgisches Staatstheater Schwerin. Συμμετοχή σε παραγωγές (Deutsche Oper am Rhein, Theater Hagen, Theater Nordhausen, Theater Zwickau, Landestheater Schleswig-Holstein). Υπότροφος Ι.Κ.Υ., Folkwang Universität der Künste, Richard Wagner-Verband. Υποτροφία Αριστείας (Επιτροπή Ερευνών Α.Π.Θ.). Κάτοχος DAAD-Preis, Conrad-Ekhof-Preis. Τα ερευνητικά ενδιαφέροντα

και οι δημοσιεύσεις εστιάζουν στην περιοχή της μουσικής δραματουργίας της όπερας. Μέλος της ερευνητικής ομάδας «Όπερα» (Ελληνική Μουσικολογική Εταιρεία) και του ερευνητικού προγράμματος ΙΚΥΔΑ 2016.

Η Κωνσταντζα Γεωργακάκη είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Κατά την περίοδο 1984-2001 εργάστηκε ως φιλόλογος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Υπεύθυνη του προγράμματος Erasmus+ για τις ανταλλαγές με το Πανεπιστήμιο Paul Valéry-Montpellier III. Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στο ελληνικό θέατρο του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα καθώς και στις σχέσεις θεάτρου και πολιτικής. Πρόσφατες εκδόσεις: *Βίος και πολιτεία μιας γηραιάς κυρίας. Επιθεώρηση και Δικτατορία (1967-1974)*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη, 2015 και *1894-2014: Η εφήμερη γοητεία της επιθεώρησης*, Αθήνα: Εκδόσεις Polaris, 2013.

Η Ελένη Γεωργίου είναι Δρ. Θεατρολογίας (2014) και διδάσκει στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Είναι Καθηγήτρια υποκριτικής, ορθοφωνίας και δραματολογίας και θεατρικής αγωγής σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Συμμετοχή σε θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές και τηλεοπτικές παραγωγές, σκηνοθεσία θεατρικών ομάδων σε έργα των Αριστοφάνη Τσέχωφ, Ζενέ, Λόρκα, Μπέκετ, Ιονέσκο, Μπρεστ, και σε ποιητικές δραματοποιήσεις. Εκπονεί μεταδιδακτορική έρευνα στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τίτλος: *Δραματικός χώρος και σκηνογραφία: Οι εκδοχές του φανταστικού, του ονείρου, του τρομακτικού και της φθοράς και η αποτύπωσή τους στην ελληνική σκηνογραφία στα έργα των Μπέκετ, Ιονέσκο, Καμύ, Σαρτρ και Πίντερ*). Οι δραστηριότητές της περιλαμβάνουν, επίσης, λογοτεχνικές και θεατρολογικές εκδόσεις.

Ο Σπυρίδων Α. Δεληγιαννόπουλος σπούδασε μουσικολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (2005-2010). Σπουδές πιάνου και ανωτέρων θεωρητικών στο Σύγχρονο Ωδείο και αργότερα στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης καθώς και Δίπλωμα πιάνου με «Α βραβείο εξαιρετικής επίδοσης». Σπουδές σύνθεσης στο Goldsmiths College – University of London (2002), στο Darmstadt Internationales Musikinstitut (2014) και στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (2011). Κειμενογράφος

του Τομέα Εκδόσεων του Μεγάλου Μουσικής Αθηνών (2002 – 2010). Μέλος της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών από το 2005. Πρώτα βραβεία ως συνθέτης, ως πιανίστας και ως μουσικολόγος. Προϋπηρεσία στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Δρ. Σύνθεσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (2011). Πάνω από 500 εμφανίσεις ως πιανίστας σε Ελλάδα και εξωτερικό. Πάνω από 100 παρουσιάσεις συνθέσεων του σε Ελλάδα και εξωτερικό. Ενδεικτικά: Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός, Ίδρυμα Μιχάλης Κακογιάννης, Ίδρυμα Τεχνών Θεοχαράκη, Γερμανικό Ινστιτούτο Γκαίτε, Ελληνοαμερικανική Ένωση. Αναλυτικό βιογραφικό στο www.deligiannopoulos.com.

Η Κατερίνα Διακουμοπούλου είναι Θεατρολόγος, πτυχιούχος του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, κάτοχος Διπλώματος του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του ανωτέρω Τμήματος και Διδάκτορας του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Παν. με θέμα: *Το ελληνικό θέατρο στη Νέα Υόρκη: από τα τέλη του 19^{ου} αι. έως το 1940*. Με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. ολοκλήρωσε μεταδιδακτορική έρευνα σε συνεργασία με το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα: *Ελληνες ηθοποιοί στη Διασπορά: 1900-1922*. Από το 2006 έχει διδάξει σειρά θεατρολογικών μαθημάτων στα Πανεπιστήμια Μακεδονίας, Αιγαίου, Δημοκρίτειο, Αριστοτέλειο και Πελοποννήσου, καθώς και σε ιδιωτικούς φορείς, όπως στις Δραματικές Σχολές «Βασίλης Διαμαντόπουλος» και «Ιασμος», στο Θέατρο «Πόρτα» κ.α. Το 2017 διδάσκει «Κοινωνιολογία του Θεάτρου» στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις της σε 27 επιστημονικά συνέδρια και σε τρία ερευνητικά προγράμματα, ενώ ισάριθμα μελετήματά της έχουν δημοσιευτεί σε πρακτικά συνεδρίων και επιστημονικά περιοδικά στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στο Διασπορικό Θέατρο, το Θέατρο της Παγκοσμιοποίησης την Κοινωνιολογία του Θεάτρου και το Εφαρμοσμένο Θέατρο. Ως θεατρικός κριτικός έχει συνεργαστεί με τις εφημερίδες *Η Αυγή*, *Μακεδονία*, *Ελεύθερος Τύπος*, καθώς και με ηλεκτρονικά μέσα. Τέλος ως θεατρικός συγγραφέας βραβεύθηκε το 2007 με Κρατικό Θεατρικό Βραβείο του ΥΠΠΟ και το 2008 τιμήθηκε με έπαινο από την UNESCO.

Η **Ελένη Δουνδουλάκη** είναι Θεατρολόγος, αριστούχος απόφοιτος και υποψήφια διδάκτωρ του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ, καθώς και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου (κατεύθυνση σκηνογραφία) του Τμήματος Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του ΑΠΘ. Επίσης, Σύμβουλος Πολιτιστικής Διαχείρισης, κάτοχος δύο μεταπτυχιακών τίτλων: MA Πολιτιστικής Πολιτικής και Διαχείρισης από το University of Warwick και MSc Πολιτισμικής Κοινωνιολογίας από το London School of Economics and Political Science. Από το 2007 εργάζεται στο θέατρο ως σκηνογράφος έχοντας συνεργαστεί με το Κ.Θ.Β.Ε., το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ρούμελης, το Θέατρο Τέχνης, το Νέο Ελληνικό Θέατρο Γ. Αρμένη, το Θέατρο Προσκήνιο κ.α.. Από το 2010 ως το 2014 διατέλεσε Καλλιτεχνική Διευθύντρια του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ρούμελης, στο οποίο υπέγραψε την επετειακή έκδοση *30 χρόνια ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ρούμελης 1984-2014*. Από το 2016 είναι Σύμβουλος επί Καλλιτεχνικών Θεμάτων του Ιδρύματος Μιχάλης Κακογιάννης. Σήμερα εκπονεί τη διδακτορική της διατριβή στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών με θέμα *Η σκηνογραφία και η ενδυματολογία στην Εθνική Λυρική Σκηνή κατά την τριακονταετία 1944-1974* και διδάσκει το μάθημα «Σκηνογραφία, Ενδυματολογία» στο ίδιο Τμήμα.

Kateryna Ielysieieva was born in Kharkov (Ukraine) in 1972. She studied piano in the Kharkov Special Music School and then in the Kharkov Institute of Arts. She studied the harpsichord with Natalia Sviridenko and participated in the concerts and festivals of Kharkov Philharmonic Society. She took part in the Alessandro Casagrande International Piano Competition, Terni, Italy (1996). Also participate in concerts as a harpsichordist. Since 2012 lives in Kiev, researches early music, historical performance, the history of music. She has published articles in national journals and takes part in the cultural conferences as musicologist. She is member of SIdM (Società Italiana di Musicologia).

Η **Κωνσταντίνα Καρακώστα** σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Α.Π.Θ., από όπου έλαβε το πτυχίο της Ιστορίας και το Μεταπτυχιακό και Διδακτορικό της δίπλωμα στον Τομέα της Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας. Το διδακτορικό της με τίτλο *Μοσχοπολιτών Τύχαι: Η ακμή, η παρακμή και η διασπορά των Μοσχοπολιτών. Η κοινότητα του Μίσκολτζς πραγματεύεται*

την παρουσία των βλαχόφωνων Μοσχοπολιτών στα εδάφη της Αψβουργικής Μοναρχίας και ειδικότερα του Μίσκολτς. Συνέχισε τις σπουδές της στον τομέα των σχέσεων Ιστορίας και Πολιτικής, ως μεταδιδακτορική υπότροφος του New York University (Νέα Υόρκη). Η Μεταδιδακτορική της έρευνα έχει τίτλο: *Using and Abusing Public History: The Case of the Greek Economic Crisis and the Rise of the Golden Dawn*.

Ο **Κώστας Καρασαββίδης** έχει σπουδάσει Φιλολογία στο Α.Π.Θ. (2003), είναι κάτοχος Διπλώματος Ελληνικής Παλαιογραφίας (2004), Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης (ΜΑ) από το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Ε.Κ.Π.Α. (2015) και συνεχίζει ως υποψήφιος διδάκτορας στο ίδιο Τμήμα (με επιβλέπουσα την καθηγήτρια Χρ. Σταματοπούλου-Βασιλάκου). Παράλληλα, έχει πραγματοποιήσει την έκδοση (εισαγωγή, κείμενο, σχόλια) της επιθεώρησης *Η ζωή συνεχίζεται* (1941) [Παράβασις 13/2, 2015, σ. 477- 562], έχει εργαστεί ως βοηθός θεατρολογικής επιμέλειας στον τόμο *30 Χρόνια ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ρούμελης 1984-2014* και έχει συμμετάσχει σε πέντε (5) επιστημονικά συνέδρια σε Ελλάδα, Κύπρο και Τουρκία με εισηγήσεις πάνω σε όψεις της ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου (19^{ος} αι.-αρχές 20^{ου} αι.).

Ο **Κώστας Καρδάμης** είναι μουσικολόγος και υπηρετεί ως επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου με γνωστικό αντικείμενο την Ιστορία της Νεοελληνικής Μουσικής. Οι ερευνητικές δραστηριότητές του αφορούν στη μουσική της Ελλάδας των νεωτέρων χρόνων, ιδιαιτέρως εκείνης του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα, καθώς και στην όπερα και το μουσικό θέατρο. Στα ερευνητικά ενδιαφέροντά του συμπεριλαμβάνονται, επίσης, η μουσική για σύνολα πνευστών, η όπερα και η διάδραση μουσικής, κοινωνίας και πολιτικής. Είναι μέλος του Εργαστηρίου Ελληνικής Μουσικής του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, της συντακτικής ομάδας των περιοδικών *Μουσικός Λόγος* και *Μουσικός Ελληνομνήμων*, καθώς και της ελληνικής επιτροπής της RILM. Επίσης, είναι Γενικός Επιμελητής της σειράς *Μνημεία Νεοελληνικής Μουσικής*. Από το 2003 έχει αναλάβει την επιμέλεια του Αρχείου και του Μουσείου της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας.

Η **Ηρώ Κατσιώτη** γεννήθηκε στην Αθήνα. Αποφοίτησε με άριστα απ' το Τοσίτσειο-Αρσάκειο Λύκειο κι απ' το Τμήμα Με-

ταφραστών του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών. Φοίτησε με υποτροφία του Ι.Κ.Υ. στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και πήρε πτυχίο Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών. Μετεκπαιδεύτηκε στο Παρίσι, στο Νεοελληνικό Ινστιτούτο της Σορβόνης (Paris IV), με καθηγητή τον Κ. Θ. Δημαρά. Είναι διπλωματούχος Εμπειριστατών Σπουδών Θεατρολογίας (D.E.A.) των Πανεπιστημίων Paris III (Νέα Σορβόνη) και Paris X (Ναντέρ) και υποψήφια διδάκτορας του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει επιμεληθεί θεατρικά προγράμματα και δημοσιέψει μεταφράσεις, καθώς και ποικίλες μελέτες για τη ζωή και το έργο του Ψυχάρη, και για την ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου του 19ου αιώνα.

Ο Δημήτρης Κιουσόπουλος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1979. Σπούδασε προπτυχιακά Ιστορία, Αρχαιολογία και Κλασικές Σπουδές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο Εδιμβούργου, και μεταπτυχιακά Ιστορία, Συγκριτική Ιστορία και Κοινωνική ιστορία της Μουσικής και της Όπερας σε École des Hautes Études en Sciences Sociales, Παρίσι, European University Institute, Department of History and Civilization (HEC), Φλωρεντία, και Berliner Kolleg für Vergleichende Geschichte Europas / Freie Universität, Βερολίνο. Έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια. Έχει δημοσιεύσει στο περιοδικό *Memoria e ricerca*, n. 29 n. s., (2008). Είναι πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (2002), και Master of research του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου (2006).

Η Λένα Κοκκινομηλιώτη είναι εκπαιδευτικός Μουσικής από το 2001. Συνεργάζεται με το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου από το 2007, ως διδάσκουσα στον τομέα Μουσικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Μουσικής. Βασικά ενδιαφέροντά της αποτελούν η ευαισθητοποίηση των νέων σε θέματα ήχου, ακοής και περιβάλλοντος, καθώς και η προσέγγιση ατόμων με αναπηρίες μέσα από τη μουσική. Πρόσφατα συμμετείχε στη γενική επιμέλεια παραγωγής του cd-βιβλίου *Κρατήσου Πάνω μου...*, ενώ παλαιότερα επιμελήθηκε τη συλλογή 4 βιντεοδίσκων μουσικών παραμυθιών *Μιας Μέρας παραμύθια*. Επίσης, ανέλαβε ως Ειδικός Επιστήμονας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, την εκπόνηση του Προ-

γράμματος Σπουδών για τα Μουσικά Γυμνάσια και Λύκεια.

Η **Γεωργία Κονδύλη** ξεκίνησε τη μουσική της εκπαίδευση στην Πάτρα σε ηλικία 9 ετών. Το 1999 αποφοίτησε από το Τ.Μ.Σ. του Ιονίου Πανεπιστημίου και με υποτροφία του Ιδρύματος «Έφης και Παναγιώτη Μιχελή», συνέχισε σπουδές στη Γαλλία και απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο (DEA, μουσική/μουσικολογία). Το 2005 της απονεμήθηκε ο τίτλος του διδάκτορα Μουσικολογίας από το Université François Rabelais. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στον τομέα του μουσικού θεάτρου. Έχει λάβει μέρος σε επιστημονικά συνέδρια και άρθρα της έχουν δημοσιευθεί σε ελληνικά και ξένα επιστημονικά περιοδικά. Επίσης, η διδακτορική της διατριβή έχει δημοσιευθεί (ISBN: 978-3- 8381-7665- 9). Δίδαξε στα Τ.Θ.Σ. του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και Πατρών, ενώ από το 2009 είναι διδάσκουσα στο Τμήμα Μηχανικών Μουσικής Τεχνολογίας και Ακουστικής του ΑΤΕΙ Κρήτης.

Η **Στέλλα Κουρμπανά** γεννήθηκε στην Αθήνα, όπου μικρή ξεκίνησε μαθήματα χορού και αργότερα πιάνου. Το 1999 αποφοίτησε από το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και το 2002 από το διατμηματικό μεταπτυχιακό του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου με κατεύθυνση Θεατρολογίας-Μουσικολογίας. Είναι διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου (τίτλος διατριβής: *Όψεις του Βαγκνερισμού στον ελληνικό 19ο αιώνα*), και έχει δημοσιεύσει άρθρα για τη μουσική, την όπερα, το θέατρο και τη λογοτεχνία στην νεώτερη Ελλάδα. Από τον Σεπτέμβριο του 2013 είναι Έφορος του Αρχείου του Ωδείου Αθηνών.

Ο **Διονύσιος-Ιωάννης Κυριακούλης** γεννήθηκε στην Αθήνα. Είναι απόφοιτος και υποψήφιος διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών Ιονίου Πανεπιστημίου. Συνεργάζεται με το αρχείο του Ωδείου Αθηνών και στο παρελθόν έχει συνεργαστεί για ερευνητικούς σκοπούς με το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Επίσης, εργάζεται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Τα ενδιαφέροντα και οι τομείς δράσης του σχετίζονται με την αρχειακή έρευνα, την Μουσική Αρχειονομία, την Ακουστική Οικολογία, την διαπολιτισμικότητα στην Εκπαίδευση καθώς και με μεθόδους προσέγγισης ατόμων με αναπηρία και μαθησιακές δυ-

σκολίες. Τέλος, ασχολείται με την ηλεκτρονική επεξεργασία παρτιτούρας και με τη χρήση λογισμικών ως μέσο διαφύλαξης και ψηφιοποίησης μουσικών και ιστορικών τεκμηρίων.

Małgorzata Lisecka, PhD is a musicologist and literary scholar. An adjunct at the Department of Culture of the Nicolaus Copernicus University in Toruń and a lecturer at the Academy of Music in Bydgoszcz. An author of monograph on relationship between word and music in Polish Baroque poetry as well as many academic articles devoted to aesthetics of music, comparative musicology and literature, ancient and contemporary musical rhetoric and studies on opera and libretto. She participated in numerous conferences, seminars and lectures organised at universities and in research centres in Hungary, Italy, Portugal, Romania, and Spain. Website: <https://torun-pl.academia.edu/MałgorzataLisecka> .

Η Κατερίνα Μπρέγιαννη είναι Κύρια Ερευνήτρια στο Κέντρο Ερεύνης Ιστορίας Νεώτερου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών (σε εξέλιξη σε Ερευνητή Α' Βαθμίδας, Πρακτικό εκλογής: 24 Νοεμβρίου 2016). Πτυχίο Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, 1993. Διδακτορική Διατριβή, 2000, Πανεπιστήμιου Paris I, Διδακτορική Διατριβή, με θέμα *Les Banques, l'agriculture et l'Etat. Stratégies de crédit et politique agraire en Grèce, de 1861 à 1940* (έκδοση: Lille, Septentrion, 2002, 562 σ.). Διδασκαλία των ΘΕ «Οικονομική και Κοινωνική Ιστορία της Ευρώπης» (2001-2011) και «Γενική Ιστορία της Ευρώπης» (2002-2004), ΕΑΠ. Από το 2001 διδάσκει στο Τμήμα Ευρωπαϊκού Πολιτισμού του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Εξωτερικός Επιστημονικός Συνεργάτης στην Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (1999-2004) και την Τράπεζα Ελλάδος (2008-2015). Επιστημονικός Συνεργάτης στο LaDéHis/CRH- EHESS (2013-). Κύριο ερευνητικό αντικείμενο της είναι η κριτική ανάλυση των οικονομικών θεσμών (σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο) και η ανάδειξη των πολιτισμικών στοιχείων των διαδικασιών παγκοσμιοποίησης. Μονογραφίες: *Νεοελληνικό Νόμισμα. Κράτος και ιδεολογία από την Επανάσταση στο Μεσοπόλεμο*, Ακαδημία Αθηνών, 2011, *Ιόνιο Κράτος. Θεσμοί και κοινωνική διάρθρωση*, Ακαδημία Αθηνών, υπό έκδοση [2017].

Η Στανιμήρα Ντερμεντζιέβα σπούδασε στο Ανώτατο Μουσικοπαιδαγωγικό Ινστιτούτο του Πλόβντιφ, Βουλγαρίας (σήμερα Ακαδημία Μουσικής, Χορού και Καλών Τεχνών). Εργάζεται

ως εκπαιδευτικός μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Κέρκυρας. Είναι Διδάκτωρ του Τ.Μ.Σ του Ιονίου Πανεπιστημίου Κέρκυρας, με το θέμα «Βασίλης Π. Καλαφάτης (1869-1942): η ζωή και το έργο ενός λησμονημένου σύνθετη και μουσικοπαιδαγωγού της Ρωσίας» (2012). Έχει συμμετάσχει σε διεθνή μουσικολογικά συνέδρια και έχει δημοσιεύσεις στην Ελλάδα και τη Ρωσία. Με τη συνεργασία του Εργαστηρίου Ελληνικής Μουσικής του Τ.Μ.Σ. του Ιονίου Πανεπιστημίου παρουσίασε το Αρχείο Β. Καλαφάτη στις ομαδικές εκθέσεις του Τελλόγλειου Ιδρύματος Τεχνών Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκης (2007-2008) και του Κρατικού Μουσείου Θεάτρου και Μουσικής της Αγ. Πετρούπολης, Ρωσίας (2010).

Ο συνθέτης και μουσικολόγος **Χάρης Ξανθουδάκης** υπήρξε μαθητής του Γ.Α. Παπαϊωάννου, τού Μιχάλη Αδάμη και τού Ιάνη Ξενάκη. Πτυχιούχος φιλολογίας του ΕΚΠΑ, κάτοχος μεταπτυχιακού (μουσική και αισθητική των μουσικών τεχνών) και διδακτορικού τίτλου (μουσική και μουσικολογία) του Πανεπιστημίου της Σορβόνης, διετέλεσε καθηγητής και πρόεδρος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, κοσμήτορας της Σχολής Μουσικής και Οπτικοακουστικών Τεχνών και αντιπρύτανης του Ιονίου Πανεπιστημίου, διευθυντής του πανεπιστημιακού Εργαστηρίου Ελληνικής Μουσικής, διευθυντής του περιοδικού *Μουσικός Ελληνομνήμων*, μέλος της συντακτικής επιτροπής των περιοδικών *Μουσικολογία* και *Μουσικός Λόγος*, επιστημονικός σύμβουλος του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών και διευθυντής του Κέντρου Ερευνών τού Ωδείου Αθηνών. Μουσικολογικές μελέτες του έχουν δημοσιευθεί στα ελληνικά, στα αγγλικά, στα γαλλικά στα γερμανικά και στα ρωσικά.

Η **Αύρα Ξεπαπαδάκου** είναι διδάκτωρ και ερευνήτρια μουσικολογίας και θεατρολογίας. Έχει υπηρετήσει ως λέκτωρ στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και έχει διδάξει ως συμβασιούχος στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου με αντικείμενο την όπερα, το θέατρο και τη μουσική. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζουν στη μουσικοθεατρική ζωή του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Έχει δημοσιεύσει άρθρα και μελέτες με θέματα όπως οι σχέσεις μεταξύ ιταλικής και επτανησιακής όπερας, το ζήτημα του εξευρωπαϊσμού/οριενταλισμού της ελληνικής όπερας και μουσικής, οι ευρωπαϊκοί λυρικοί θίασοι και καλλιτέχνες που περιόδευαν

στη νοτιοανατολική Ευρώπη και την Ανατολή, η εισβολή της οπερέτας στη νέα ελληνική σκηνή. Η μονογραφία της Παύλος Καρρέρ (Αθήνα: Fagotto, 2013) βραβεύθηκε προσφάτως με το βραβείο καλύτερου μουσικολογικού συγγράμματος της Ένωσης Ελλήνων Θεατρικών και Μουσικών Κριτικών. Εντός του 2017 αναμένεται να κυκλοφορήσει η έκδοση *'Interspersed with musical entertainment' Music in Greek Salons of the Long Nineteenth Century*, την οποία υπογράφει από κοινού με τον Αλέξανδρο Χαρκιολάκη. Ήταν επιστημονική υπεύθυνη του ερευνητικού προγράμματος Archivio, που αφορούσε στο αρχείο του Romeo Castellucci και της Società Raffaello Sanzio (2013-2014) και είναι μέλος της κύριας ερευνητικής ομάδας του προγράμματος ARCH-Αρχειακή Έρευνα και Πολιτιστική Κληρονομιά. Το αρχείο της Società Raffaello Sanzio(2014-σήμερα). Την άνοιξη του 2015 έλαβε υποτροφία και πραγματοποίησε έρευνα στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας-Σακραμέντο, ενώ προσφάτως τιμήθηκε με υποτροφία του προγράμματος "Balzan" στο πεδίο της μουσικολογίας [Towards a global history of music 2016], στο πλαίσιο του οποίου διοργάνωσε τη συνεδρία "Greece: A cultural crossroads between East and West" στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και διεξάγει έρευνα στο Ινστιτούτο Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης.

Η **Μαρία Παχνιστή** είναι απόφοιτος των τμημάτων Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας (2004) και Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (2013) και διπλωματούχος φλάουτου (2004). Έλαβε Μεταπτυχιακό Διπλώμα Ειδίκευσης από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου στην ειδίκευση «Μουσικολογία: Νεοελληνική Μουσική» με θέμα διπλωματικής: *Ωδείο Αθηνών (1871-1873): τα περί της ιδρύσεώς του μέσα από τις αρχειακές πηγές του*. Ως φλαουτίστα έχει εργαστεί σε ωδεία και Μουσικά Σχολεία κι έχει συμπράξει με ποικίλα μουσικά σχήματα. Από τον Οκτώβριο του 2016 συμμετέχει στο διετές εκπαιδευτικό εργαστήριο «ΕΡΜΗΣ-Πειραματική Αρχαιομουσικολογία: Εκπαίδευση στην Ανακατασκευή Αρχαίων Ελληνικών Μουσικών Οργάνων» του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο **Γιάννης Πετσάλης** είναι οικονομολόγος, Ιστοριοδίφης και δημιουργός του διαδικτυακού Μουσείου Corfu Museum (<http://www.corfu-museum.gr/index.php/gr>), όπου έχουν δημοσιευθεί

πάνω από 320 άρθρα σχετιζόμενα με την κερκυραϊκή ιστορία.

Ο Κωνσταντίνος Γ. Σαμπάνης γεννήθηκε στην Αθήνα και εργάζεται από 25ετίας ως Φιλολόγος στην δημόσια Β/θμια Εκπ/ση. Σπούδασε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών. Ακολουθως, έλαβε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στην Όπερα από το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Παν/μίου, καθώς και Διδακτορικό Δίπλωμα στην Ιστορική Μουσικολογία από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου με το θέμα «Η όπερα στην Αθήνα κατά την οθωνική περίοδο (1833-1862) μέσα από τα δημοσιεύματα του Τύπου και τους περιηγητές της εποχής». Ασχολείται ειδικώς με την εισαγωγή, την υποδοχή και την εδραίωση της όπερας στα θέατρα του ελληνόφωνου χώρου κατά τον 19^ο αιώνα. Έχει δημοσιεύσει πολλές σχετικές μελέτες, ενώ παραλλήλως έχει λάβει μέρος σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια, τα οποία άπτονταν ζητημάτων που ενέπιπταν στον κύκλο της ειδίκευσης και των ενδιαφερόντων του.

Η **Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου** είναι Καθηγήτρια Θεατρολογίας-Ιστορίας του Θεάτρου του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Αντικείμενα του επιστημονικού της ενδιαφέροντος αποτελούν το ελληνικό θέατρο του 19ου και 20ού αιώνα, ιστορία και συγκριτική δραματολογία, με έμφαση στο θέατρο του μείζονος Ελληνισμού, καθώς και θέματα που άπτονται της θεατρικής βιβλιογραφίας και τεκμηρίωσης. Έχει εκδώσει και επιμεληθεί δεκατρείς (13) αυτοτελείς τόμους, ενώ περισσότερες από ογδόντα (80) επιστημονικές εργασίες της έχουν δημοσιευτεί σε πρακτικά συνεδρίων, συλλογικούς τόμους και περιοδικά στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Υπήρξε επίσης συντονίστρια πέντε (5) εκδόσεων του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου την περίοδο 2006-2009. Έχει επίσης αναλάβει και ολοκληρώσει επιτυχώς σειρά ερευνητικών προγραμμάτων και έχει συμμετάσχει σε άλλα ως μέλος επιστημονικών επιτροπών. Το μεγαλύτερο μέρος του ερευνητικού και συγγραφικού της έργου είναι προσανατολισμένο στη μελέτη της ιστορίας του Μικρασιατικού Ελληνισμού. Για τη συμβολή της αυτή έχει τιμηθεί από τον Νέο Κύκλο Κωνσταντινουπολιτών, την Εστία

Νέας Σμύρνης, καθώς και από μικρασιατικούς συλλόγους των Αθηνών και της περιφέρειας.

Andrea Sessa, born in Milan in 1963, is a professional journalist and head of the editorial staff of a national radio network. Fan of classical music, and in particular of opera, for many years he has done meticulous researches on the music of the 19th century Italian theater, culminating in the publication of the book *Il melodramma italiano 1861-1900* (Florence, 2003), a dictionary with a special focus on the forgotten opera composers. The sequel of this book, entitled *Il melodramma italiano 1901-1925* (Florence, 2014) extends the search to lesser known opera composers in the first quarter of the 20th century. In 2015 he was among the organizers of the first international meeting *Sette note dalla Grecia* at the Milan Conservatory, dedicated to Ionian composers active in Italy in the 19th century.

Η **Ναυσικά Τσιμά** γεννήθηκε στην Πάτρα όπου ολοκλήρωσε τις σπουδές της στο πιάνο και τα ανώτερα θεωρητικά της μουσικής ως αριστούχος. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου αυτή την περίοδο εκπονεί τη διδακτορική της διατριβή υπό τον τίτλο «Ορολογία της τονικής μουσικής με ιδιαίτερη αναφορά στον ελλαδικό χώρο», όπως επίσης μέλος της Διεθνούς Γλωσσολογικής Κοινότητας. Ανάμεσα στις δραστηριότητές της περιλαμβάνονται η συνεργασία της με το Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής και Ακουστικής (ΙΕΜΑ) για τις ανάγκες του προγράμματος «Ψηφιοποίηση αρχείου ελληνικής μουσικής» και η επαγγελματική της ενασχόληση με την πολιτισμική δημοσιογραφία στον καθημερινό τύπο από το 2007.

Η **Αικατερίνη-Μυρτώ Φατούρου** αποφοίτησε από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου το 2008. Το 2016 ολοκλήρωσε το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου Μουσικολογία: Ιστορία Νεοελληνικής Μουσικής με τίτλο διπλωματικής: *Οι σχετιζόμενες με το Ωδείο Αθηνών ορχήστρες πνευστών (μπάντες) μέσα από το αρχειακό υλικό του Ωδείου και τον τύπο της εποχής*. Είναι τελειόφοιτος του Τμήματος Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου με ειδίκευση στο ακορντεόν. Από το 2009 εργάζεται ως καθηγήτρια μουσικής σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο Δημοσθένης Φιστουρής γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και είναι διδάκτωρ μουσικολογίας (Τίτλος: *Η μελωδική γραμμή και η φωνητική γραφή στις όπερες του Σπύρου Σαμάρα*, ΤΜΣ/ΕΚΠΑ). Είναι κάτοχος διπλώματος φωνητικής, βυζαντινής μουσικής, αρμονίας, εντίστιξης και φούγκας. Ως υπότροφος του Ιδρύματος Ωνάση σπούδασε όπερα και καλασικό τραγούδι στην Ιταλία με κορυφαίους καλλιτέχνες του μελοδράματος, όπως τον Luigi Alva και την Renata Scottò. Συμμετέχει σε διεθνή μουσικολογικά συνέδρια με θέματα που κινούνται μεταξύ της βυζαντινής και οθωμανικής μουσικής μέχρι και την όπερα. Ως σολίστας έχει συνεργαστεί με την Εθνική Λυρική Σκηνή, το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, την Όπερα και το Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, τον Δήμο Αθηναίων κ.α. Διδάσκει φωνητική, βυζαντινό μέλος και ιστορία της μουσικής σε ωδεία και στην Ανώτερη Σχολή Δραματικής Τέχνης. Επίσης συνθέτει μουσική για θεατρικές παραστάσεις.

Ο Αλέξανδρος Χαρκιολάκης γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε στο Ελληνικό Ωδείο και στο Πανεπιστήμιο του Sheffield. Επιμελήθηκε μαζί με τον Νίκο Μαλιάρα την έκδοση του συλλογικού τόμου *Μανώλης Καλομοίρης - 50 χρόνια μετά*. Αφιέρωμα στη συμπλήρωση μισού αιώνα από το θάνατο του συνθέτη η οποία κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Fagotto, ενώ ήταν ο επιμελητής της έκδοσης *Η αυτοβιογραφία και το αρχείο του Αλέκου Ξένου* για τις εκδόσεις του Μουσείου Μπενάκη. Επίσης, επιμελήθηκε σε συνεργασία με τον Χάρη Λαβράνο το βιβλίο *Πηγές μουσικής πληροφόρησης και πληροφοριακή παιδεία* για τις εκδόσεις Fagotto. Έχει εργαστεί στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος «Λίλιαν Βουδούρη» ως μουσικολόγος και υπεύθυνος εκπαιδευτικών προγραμμάτων ενώ τον Ιανουάριο του 2013 ανέλαβε τη διεύθυνση της Μουσικής Βιβλιοθήκης «Erol Üzer» καθώς και τη θέση του λέκτορα ιστορικής μουσικολογίας στο ερευνητικό κέντρο για τη μουσική MIAM στο Istanbul Technical University. Από τον Μάιο 2017 είναι διευθυντής του Συλλόγου «Οι Φίλοι της Μουσικής».

*
* *

Επιστημονική Επιτροπή
Χάρης Ξανθουδάκης
Αναστασία Σιώψη
Πάνος Βλαγκόπουλος
Αύρα Ξεπαπαδάκου

* * *

Οργανωτική Επιτροπή
Σπυρίδων Παδοβάς
Κώστας Καρδάμης
Κώστας Σαμπάνης
Στέλλα Κουρμπανά
Αλέξανδρος Χαρκιολάκης

*
* *

Αίθουσα Εκδηλώσεων
της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας
Οδός Νικηφόρου Θεοτόκη 10
τηλ. 26610 39289 / 26610 38765
email: info@fek.gr / info@museum.fek.gr

Με την υποστήριξη των:
Ξενοδοχείο «Αρκάδιον»
Cosmos Corfu Car Rental

